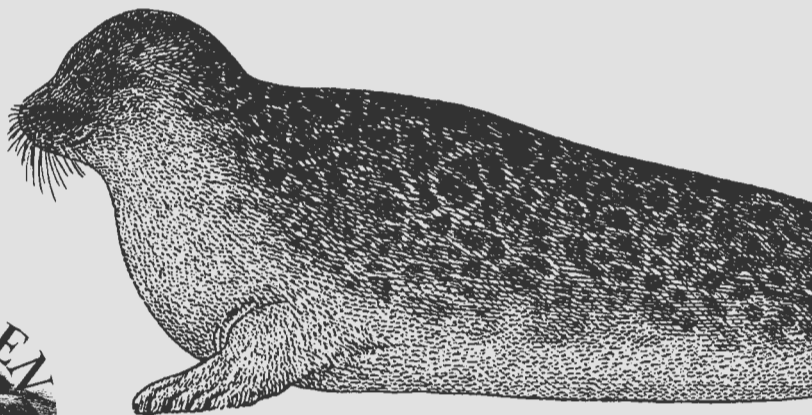
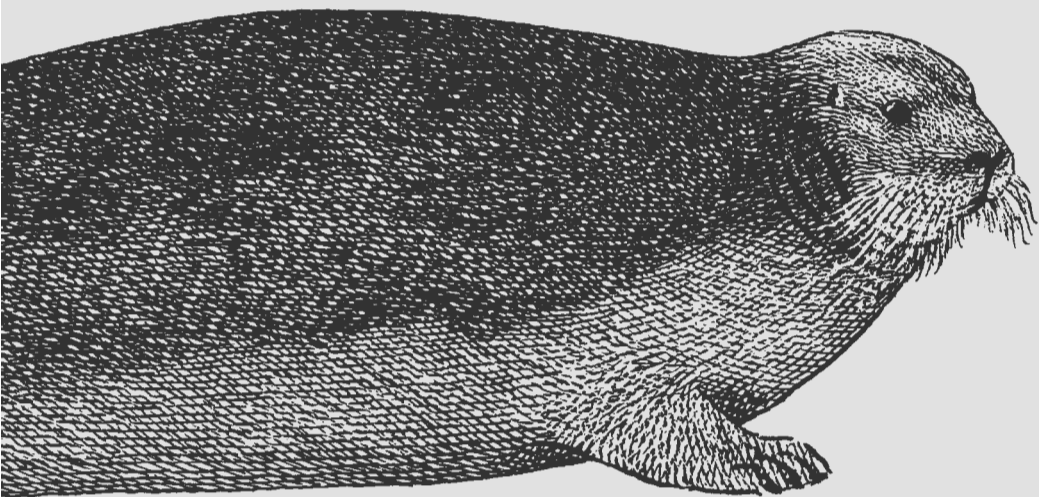

VÅRE ROVDYR

årgang 12 1 -98

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for FORENINGEN VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Redaktør: Rune Voie
Eitrheim 38 c
5750 Odda
Tlf. 53 64 29 37
(Fax etter avtale)

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre

Trykk: Odda Trykkeri
5750 Odda

Sats og Layout: Rune Voie

ISSN: 0801-4728

Ettertrykk av VÅRE ROVDYR er tillatt og ønskelig, såfremt kilde oppgis. Ettertrykk av tegninger/fotografier er ikke tillatt uten tillatelse av redaksjon eller opphavsperson(er).

Annonsepriser:

1/1 side kr 1500,-
1/2 side kr 800,-
1/4 side kr 500,-

Forside: Storkobbe (øverst) og ringsel-isbjørnens viktigste byttedyr på Svalbard. Tegning: Viggo Ree

Tegninger i heftet :
ER= Eirik Røtnes

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195, 2151 Årnes

Internettadresse: <http://lynx.uio.no/fvr>

Medlemskontingent min. kr 100,-
Abonnement min. kr 100,-
Junior medlem (under 18 år) kr 50,-
Bedriftsmedlemskap min. kr 1000,-
Postgiro: 0806.4429494
Bankgiro: 1800.20.97644

FORENINGEN VÅRE ROVDYR
arbeider for å spre fakta om rov-
pattedyr og rovfugler, og for at disse
artene skal leve i livskraftige bestan-
der og forvaltes etter norsk lov og
internasjonale avtaler.

Leder

Morten Bilet,
c/o Osmo, Måltrostveien 33A
1430 Ås
priv. 64 94 31 14, arb. 22 90 20 00,
mob. 93 04 71 78

Sekretær

Yngve Kvebæk,
Høgås, Maridalen,
0890 Oslo
priv. 22 95 18 91, arb. 23 18 56 07
mob. 91 54 41 91

Kasserer

Stig Anderson,
Fjæreveien 211,
4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 05 71 95

Styremedlemmer

Knut Eie,
Ullern Allé 127,
0381 Oslo
priv. 22 50 80 91, arb. 22 79 86 58

Geir Sjøli,
Furusvingen 33,
2164 Skogbygda
priv. 63 90 85 35, arb. 63 91 10 00
mob. 90 77 41 34

Morten Ree,
7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Pressetalsmann:

Viggo Ree,
Pamperudbakken, 3530 Røyse
priv. 32 15 77 15 Fax 32 15 78 22

Vararepresentanter

Paul Granberg,
Gimlevn. 33,
2480 Koppang
priv. 62 46 02 64

Ellen Arnesen,
2044 Frogner,
priv. 63 82 07 20
arb. 22 10 21 10

Trond Aspelund,
Ekebergdalen,
1912 Enebakk
priv. 64 92 62 43

Tone Groeggen,
Pb. 393,
1432 Ås-NLH
priv. 64 94 48 25

Regionleder Nord-Norge

Hans Gundersen,
Vidrek,
8520 Ankenesstrand
priv. 76 95 96 55, arb. 76 92 34 00

Regionleder Sørlandet

Stig Anderson,
se over

Lokalkontakter:
se nest siste omslagsside

Regionleder Midt-Norge

Morten Ree,
se over

Grensen er nådd

For bjørn og ulv er grensen nådd. For såvidt har de vært i grensetraktene lenge, men nå har de begynt å vandre innover norske områder i større grad enn tidligere. For oss som er glad i et mangfoldig dyreliv er dette kjempebra. Men vil norske forvaltningsmyndigheter egentlig ha disse dyrene, eller vil de styre unna den økende forvaltningsinnsats dette vil medføre?

Allerede nå har de begynt å uttale seg om jakt på ulv! Selvfølgelig regner man med at dette er et utspill for å holde saueiere og andre rovdyrmotstandere litt i sjakk, men kan det være nødvendig å provosere så sterkt? Egentlig er det ingen ting som forundrer meg med norsk viltforvaltning. Bortforvaltning har man jo lange tradisjoner på i Norge, og det skal bli interessant å se hvor mye ressurser forvaltningen er villige til å sette inn. Men vi får håpe at tidene har forandret seg til det bedre for truede dyrearter, også i forvaltningsapparatene som Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning.

Nå har de meget kritiserte gaupe- og jervnemndene fått sin prøveperiode - nemder som nesten utelukkende består av næringsinteresser. Det samme gjelder for de ulike rådgivende rovviltutvalg. Man kan jo da spørre seg hva poenget er for naturvernet å sitte i disse utvalg? Hvor i all verden er rettferdigheten i dette. Jeg er stygt redd for at både jerv og gaupe blir så hardt desimert med disse ensidige nemndene at det vil være på grensen av utryddelse i ganske mange områder. Nemndene bør ikke få eksistere etter prøveperioden. Akkurat det synes å virke soleklart!

For første gang har foreningen deltatt på Villmarksmesen 98, som gikk av stabelen 16-19 april på sjølyst i Oslo. Vi var den eneste naturvernorganisasjonen tilstede. Til tross for at messen i hovedsak er fokusert på jakt og fiske fikk vi veldig mange hyggelige henvendelser, men også noen svært få useriøse - noe annet var ikke å vente.

Morten Bilet

ÅRSMØTE 1998

Vi inviterer herved til årsmøtet for 1998:

Tid: **Lørdag 23. mai kl. 15.00**

Sted: **EKT fjellgård, leirskole og villmarkspark på Langedrag.**

Årsmøtesaker

- * Godkjenning av innkalling og dagsorden
- * Valg av ordstyrer og referent
- * Årsmelding
- * Regnskap/budsjett
- * Fastsettelse av kontingent for 1999
- * Valg av styre, valgkomité og revisor
- * Eventuelt

Kaffepause - bevertning - salg - utlodning etc.

Kl. 19.00: Foredrag ved Erik Isakson "Vargen i Sverige och finska och ryska Karelen - nutid och framtid"

1995 avholdt vi også årsmøtet på dette svært vakre og høytliggende stedet som Edvin K. Thorson har bygd opp gjennom mange år. Stedet brukes primært som leirskole for barn og ungdom hvor natur, dyrestell og hesteridning er en del av gårdens virksomhet, men stedet kan også besøkes av turister. Rovdyr finnes også her. I 1995 hadde gården to ulver og to gauper. Nå derimot har det blitt 8 ulver og 6 gauper. Dyrene går i store fine innhegninger og for "dyreparkdyr" er stedet og omgivelsene svært bra.

Stedet har fine muligheter for overnatting og serverer både frokost, lunsj og middag, i så fall er prisen kr. 350,- pr. pers/døgn inkluderer overnatting, middag, frokost og lunsj. overnatting skjer påmelding til Morten, p.64943113, a.22902000 eller Yngve, p.22951891, a.23185607. De som ønsker andre opplysninger om EKT Langedrag kan ringe: 32744650.

En kort veibeskrivelse følger her. Oslo-Hønefoss, opp Hallingdal til Nesbyen, følg skilt Tunhovd, følg skilt Langedrag. Avstanden fra Nesbyen til Langedrag er ca. 3 mil.

VI ØNSKER HJERTELOG VELKOMMEN

Isbjørn: Legitimering av fredning og forskning

Ian Gjertz

Ian Gjertz

Født 1952. Utdannet marin biolog ved Universitet i Oslo 1983. Er idag sjøpattedyr-forsker ved Norsk Polarinstitutt.

Problemstilling

I 1973 ble den internasjonale avtalen om vern av isbjørn og dens habitat undertegnet i Oslo. I artikkel II i denne avtalen heter det: *Hver kontraherende part skal treffe egnede tiltak for å beskytte de økosystemer som isbjørnen er en del av, idet spesiell oppmerksomhet vises isbjørnens livsmiljø så som hi- og næringsområder og trekkvaner, og skal, på basis av de best foreliggende vitenskapelige data, forvalte isbjørnbestander på en måte som er god ut fra bevaringshensyn*” (Anon. 1973). I følge avtalen har Norge forpliktet seg til å drive forskning på isbjørn. I Artikkel VII heter det bl.a. *“De kontraherende parter skal drive forskningsprogrammer angående isbjørn, særlig forskning i tilknytning til bevaring og forvaltning av arten “ (ibid.)*

Isbjørnbestanden ved Svalbard har en spesiell status fordi den er totalfredet. I Grønland, Kanada og Alaska jaktes det isbjørn på visse vilkår, og arten er mer tilgjengelig for forskning gjennom tilgang på materiale etc.. Her skytes det rundt 1000 isbjørner i året. I løpet av de senere år er det, fra enkelte hold, stadig oftere reist krav om å åpne for isbjørnjakt på Svalbard.

Dette essayet vil fokusere på ulike sider ved fredning og forskning på isbjørn sett i et vitenskapsteoretisk perspektiv. Her vil jeg komme inn på forskernes troverdighet under arbeidet med Isbjørnavtalen, hvorfor totalfredningen av isbjørn opprettholdes, hvorvidt fredningen vanskeliggjør forskning og til sist om isbjørnforskningen kan sies å være forsvarlig ut fra kriteriet om at forskning skal komme samfunnet til gode.

Fredningvedtaket og forskernes troverdighet

Det ligger i sakens natur at fredning av kommersielt viktige arter er vanskelig å gjennomføre. Forskningens råd om reduserte fangster og fredning følges ikke alltid opp av de besluttede myndigheter, og vi kjenner mange eksempler på at dette har gitt

alvorlige følger, f.eks. norske fiskerier (sild og lodde) og hvalfangsten i Antarktis. Etter 80-års overbeskatning av isbjørn lyktes det likevel myndighetene å gripe tidsnok inn til å stoppe det markerte fallet i den norske isbjørnbestanden. I dag, snaue 30 år etter fredningen, befinner bestanden seg trolig på et naturlig nivå.

Fangstinteressene motarbeidet fredningen etter beste evne. Deres argumentasjon gikk på tre plan og dreide seg hovedsakelig om distriktspolitikk, råderett over naturressurser og forskernes troverdighet. Tradisjonelt sett har den norske ishavslåten vært svært viktig på Mørkekysten og i Nord-Norge, slik at disse områdene ble hardest rammet av fredningen. Vedtaket om fredning gikk på tvers av den lokale folkeviljen, og ble kjempet fram av forskere og byråkrater i Oslo. Utkant-Norge måtte derfor bære den økonomiske byrden av fredningen på en, etter deres syn, lokal naturressurs. Fra fangstnæringen ble det dessuten tatt til orde for at forskningsresultatene var feilaktige, bestanden var tvert imot i godt hold og fredningen unødvendig. Det ble dessuten skapt tvil om forskernes troverdighet ved å antyde at de hadde vikarierende motiver for sin forskning. Motivasjonen bak forskningen var ikke vitenskapelige resultater, men skyldtes egeninteresse motivert ut fra en økonomisk og ideologisk gevinst.

Det er en kjent sak at flere av de fremste forkjemperne for fredningen var miljøvernere som satt i en gunstig posisjon for å påvirke beslutninger. Det er derfor berettiget å reise spørsmålet om hvorvidt forskernes ideologiske standpunkt og verdier kan ha influert deres handlinger under forskningsprosessen. Dette blir ikke sett på som et problem så lenge de fremlagte resultater er intersubjektive, dvs. at resultatene kan reproduseres og etterprøves av andre forskere som ikke nødvendigvis deler samme ideologiske syn. Den enkelte forskers objektivitet vil styrkes dersom flere vitenskapsmenn arbeider med samme problemstillinger. Informasjon og kritikk i et vitenskapelig miljø vil samlet sett kunne føre til at resultatene i større grad oppfattes

som objektive. Popper betegnet dette fenomenet for forskningens globale objektivitet, noe som kunne sikres gjennom pluralistisk og fri dialog mellom forskere, altså kritisk rasjonalisme (sitert i Kragh og Pedersen 1991:213).

Hvis man ser nærmere på isbjørnforskningen i denne perioden tyder mye på at kravet om forskningens globale objektivitet blir innfridd. Parallelt med at norske vitenskapsmenn drev isbjørnforskning, arbeidet også utenlandske forskere med de samme problemstillinger. Det hadde vært avholdt jevnlig forskningsmøter siden 1965. Forskere med ulik nasjonalitet, bakgrunn og institusjonell tilhørighet deltok. Det er derfor rimelig å anta at de oppnådde resultater og konklusjoner er reproduserbare. Dette til tross for at fangstnæringen og enkelte fagmiljøer kritiserte de vitenskapelige metoder som isbjørnforskerne anvendte. I ettertid viser det seg at metoder og resultater holder mål, og at de ga et riktig bilde av bestands-situasjonen selv om enkelte detaljer og tall kan diskuteres. Det synes derfor som om forskernes anbefalingen om fredning av isbjørn basert på de foreliggende vitenskapelige resultater var riktig, og at disse resultatene ikke kan sies å være influert av forskernes egne ideologier og verdier.

Forskerne ble videre beskyldt for å ha andre motiver enn de rent vitenskapelige i isbjørnforskningen. Det ble påstått at forskerne hadde egeninteresse av forskningen og at de skulle ha en økonomisk vinning på at isbjørnen ble fredet. Det siste var en myte som oppsto hos fangstnæringen. Siden næringens primære interesse for isbjørnen var økonomisk er det nærliggende å tro at de tillø andre tilsvarende motiver. Imidlertid hadde de rett i at forskerne hadde en opprik-

Isbjørn med påmontert satellittsender 1982. Denne senderen er av den første typen og var konstruert som en ryggsekk. Dyret har vært bedøvet og er plassert i et observasjonsbur på dekk av forskningsskipet Lance. Det ble sluppet løs kort tid etterpå.

Foto: Ian Gjertz/ARC

tig egenmotivasjon og glede ved å utføre arbeidet sitt. Forskingen resulterte i en rekke vitenskapelige publikasjoner, faglige og populære bøker samt filmer.

Den personlige glede forskerne har av sin virksomhet hører med til selvrealiseringsaspektet av forskningen. Selvrealisering er nødvendig for at forskeren skal motiveres til å drive forskning og for å legitimere virksomheten overfor seg selv. Den er del av det håp om belønning som sikrer framdrift. Selvrealiseringsverdiene må imidlertid suppleres med medmenneskeorienterte verdier for at vitenskapelig virksomhet skal kunne dekke to vitale behov, nemlig beho-

vet for legitimering overfor offentligheten og behovet for en dyp og varig motivasjon hos den enkelte forsker. Medmenneskeorienteringen, den samfunnsmessige nytteverdi, er nødvendig for at virksomheten skal kunne legitimeres utad, og at samfunnet skal være villig til å støtte den. (Tranøy 1993:69-72).

Bør fredningen opphøre?

I ettertid må man kunne si at fredningen var vitenskapelig berettiget og har vært vellykket. Neste spørsmål er om man nå har oppnådd målet med fredningen slik at en regulert jakt kan innføres.

I henhold til fredningsprinsippet i Viltloven (§3)1 er alt fredet med mindre annet følger av lov eller hjemmel i lov. Ved vedtak om jaktbarhet skal det særlig legges vekt på at arten produserer et høstingsverdig overskudd og at den har ressursbetydning. Det skal videre legges vekt på jakt- og fangsttradisjonen i vedkommende område og den skade viltet gjør.

Ser en bort fra eventuelle effekter av forurensning, oljevirkosomhet og global oppvarming kan isbjørnen tåle et uttak på ca 1,5 % av bestandsstørrelsen årlig, dersom det fanges like mange hanner som hunner. Ved en høyere avskyttingsandel av hanner kan beskatningen øke noe. Man vet ikke hvor mange bjørner det er i våre farvann. Ut fra et minimumsestimat på 2000 bjørner kan man høste i overkant av 30 bjørner i året. Det vil si at bestanden produserer et høstningsverdig overskudd. Videre er isbjørnen av ressursmessig betydning særlig for fangstfolk og ishavstflåten, og det er en lang fangsttradisjon på dyret. Til slutt kan det nevnes at dyret gjør utstrakt skade på eiendom på Svalbard og er en reell fare for mennesker. De senere år har kravet om å starte fangst av isbjørn ved Svalbard økt. Dette kom spesielt i fokus i forbindelsen med to tilfeller i 1995 der bjørn drepte mennesker. Samlet sett virker det som om isbjørnen tilfredstiller alle krav i Viltloven til at det kan startes en regulert jakt.

Slik systemet fungerer idag er det nære forbindelser mellom forskere, forvaltere og byråkrater og disse utgjør en sluttet ring av innflytelse og påvirkning. I og med at forskningen på isbjørn har vært foretatt av et relativt lite miljø i Norge er det grunn til å tro at forskningens globale objektivitet idag kanskje ikke er like utviklet i Norge som

ønskelig er. Denne gang tilsier de vitenskapelige fakta at det er rom for fangst, men dette syn tillegges mindre vekt enn det ble gjort da vitenskapen tilrådde fredning og forskerne har idag ikke den samme interessen for å gi råd som tidligere. Det fremsettes flere vitenskapelige påstander mot fangst som nok vil bli vanskelig å få bekreftet. To av disse gjelder at bjørnebestanden er truet som følge av langtransporterte forurensninger og klimaforandringer.

Nyere undersøkelser har vist at isbjørnene ved Svalbard inneholder høyere konsentrasjoner av miljøgifter enn isbjørn i andre deler av Arktis. Konsentrasjonene av PCB er så høye at man frykter det kan ha negative effekter på formeringsevnen og overlevelse. Dette brukes som et argument mot jakt; bestanden kan være truet og det er best ikke å beskatte bestanden for å være på den sikre siden.

Videre vises det til at isbjørnen lever av sel som den fanger i isdekte farvann. Hvis en global oppvarming fører til mindre is og en kortere spiseperiode for isbjørnen om våren, kan det føre til at gravide binner ikke greier å fø frem ungene neste vår. Beregninger viser at en avkortet spiseperiode på 1 uke om våren kan gi alvorlige følger for rekrutteringen. Følgelig bør ikke bestanden utsettes for press gjennom beskatning.

Begge disse argumenter mot fangst synes å være en form for rasjonalisering. Det kan virke som om argumentene brukes for å fremme et ideologisk standpunkt, nemlig at fangst ikke bør tillates. Dersom argumentene skal ha vitenskapelig verdi som en hypotese bør de kunne falsifiseres, jfr. Poppers demarkasjonskriterium: *En vitenskapelig teori må være falsifiserbar, dvs. inne-*

holde muligheten for empirisk tilbakevisning; derimot vil en teori som ikke har denne egenskap, ikke kunne betegnes som vitenskapelig (Kragh og Pedersen 1993: 157).

De to forannevnte argumenter (= hypoteser) kan i teorien falsifiseres, men oppfyller pr idag, knapt det nevnte krav. Forurensningsproblemet er idag ikke løst, men det kan muligens løses om noen få år. I så fall vil det kunne falsifiseres. Klimahypotesen vil derimot være en mer langdryg sak å prøve å falsifisere. I praksis betyr dette at det kan løses om 30 -60 år. Jeg finner derfor denne hypotesen for å være lite vitenskapelig anvendelig idag, følgelig bør den heller ikke tillegges vekt i den aktuelle problemstillingen.

Det finnes andre, ikke-vitenskapelige, grunner til en fortsatt fredning. Isbjørnen er en av karakterartene for Arktis og har høy internasjonal vernestatus. Den representerer Europas siste store bestand av rovpattedyr. Så vidt vi vet idag er bestanden utbredt i sitt opprinnelige utbredelsesområde, den har sin naturlige størrelse og reguleres av naturlige faktorer. Ingen andre bestander av store rovpattedyr, og få bestander av store pattedyr overhodet, er i en tilsvarende tilstand. Disse forhold gjør bestanden spesiell, og den har derfor høy verdi sett i en forsknings- og naturvernsammenheng. Det er en nasjonal målsetning at bestanden skal bevares i mest mulig upåvirket tilstand og at den fortsatt skal reguleres av naturlige faktorer. *Etter regjeringens oppfatning bør Norge ha et høyt ambisjonsnivå for miljø-*

Bedøvet isbjørnbinne får montert på satellittsender i form av halsbånd. Det er denne typen sender som brukes idag.

Foto: Ian Gjertz/ARC

vern-forvaltningen på Svalbard. Svalbard bør på bakgrunn av sine dokumenterte miljøverdier, fremstå blant de best forvaltede villmarksområder i verden. (Anon. 1994-1995 :12).

Hvalfangst debatten er i mange henseende analog med isbjørndebatten.

Likevel har myndighetene her valgt en helt annen strategi. I forbindelse med hvalfangst problematikken er det norske synet at det er nødvendig å høste av våre nasjonale ressurser for å bevare helheten i et økologisk miljø (se Roll-Hansen 1994), et motsatt standpunkt i forhold til isbjørn. Videre kan det stilles spørsmål ved om det moralsk sett er noen forskjell på å drepe ulike dyrearter, såvel ville som tamme (ibid.). Forskjellen på det norske synet på hvalfangst og isbjørnfangst reflekterer muligens et politisk-økonomisk syn. Hvalfangst har sterkere tilknytning til fiskeriene enn ishavsfangsten har idag. Hvalfangstfartøylene er fiskebåter deler av året, og forenklet sagt så spiser hval fisk mens isbjørn tar sel. Fiskeriene har stor økonomisk betydning, og frykten for såvel politiske, økonomiske og økologiske følger av et fangstforbud for hval vil være større enn ved tilsvarende hos isbjørn. Roll-Hansen (1994:330) hevder at det kan synes som om argumenter som baserer seg på usikkerhet i data har en tendens til å være konservative, og dermed favoriserer det bestående og de politisk mest tungtveiende interesser. Dette synes å stemme med observasjonene i det forannevnte.

Er isbjørnfredningen til hinder for forskningen?

Fredningen av isbjørnen kan være et hinder for visse typer forskning på to måter, en økonomisk hindring og en faktisk hindring.

Isbjørnforskningen er ressurs og kapital krevende, noe som begrenser hvilke forskningsmiljøer som har råd til å delta, samt hvilke prosjekter som kan gjennomføres. En begrenset fangst ville kunne tilføre forskningen biologisk materiale, en parallell med hvalfangsten som åpnet for vitenskapelig fangst, forskerne ville kunne dra logistisk nytte av fangstfartøylene, og jegerne kunne muligens betale en avgift for å få felle en bjørn som ble øremerket forskning. Samlet sett ville dette føre til større muligheter til å forske på isbjørn, samt muligheten for å bryte med dagens monopol-situasjon, der isbjørn-forskningen, ut fra forvaltningsmessige grunner nærmest er forbeholdt ett miljø i Norge.

Den mest reelle hindring er nok det faktum at fredningen vanskeliggjør tilgangen på biologisk materiale. Enkelte prøver og mål kan kun tas fra døde dyr. Riktignok åpner Isbjørnavtalen for avlivning av bjørn i vitenskapelig øyemed, men hittil er det ikke åpnet for slike tillatelser. Et av hovedargumentene er at slik forskning kan drives der jakt er tillatt. Norske forskere kan m.a.o. utføre slike forsøk i Nord Amerika osv. Dette er forsåvidt riktig, men innebærer igjen et mulig hinder da det av økonomisk, logistiske eller praktiske grunner kan være umulig å gjennomføre.

Et konkret eksempel på dette er forskning på A-vitamin og kreft. A-vitamin brukes nå med hell under behandling av visse typer kreft, men i høye konsentrasjoner er A-vitamin giftig. Hos isbjørnen er A-vitamin innholdet et hundre ganger høyere enn det mennesket kan tåle. Kanskje kan isbjørnen lære oss hvordan kreftsyke kan tåle større doser A-vitamin. Disse dyrene har tydeligvis en mekanisme som avgifter A-vitamin, og

lærer man denne mekanismen å kjenne kan denne kunnskapen kanskje anvendes ved behandling av kreftsyke. Skal dette gjennomføres må man ha tilgang på helt ferskt materiale. Metodologiske grunner forutsetter at forskeren er tilstede idet bjørnen drepes, og man kan følgelig ikke anvende tilfældige bjørner som er skutt i selvforsvar. Skal prosjektet gjennomføres må man få tillatelse til å felle bjørner i vitenskapelig øyemed. Det finnes en åpning i regelverket, som hittil ikke er brukt og myndighetene foreslår at prosjektet gjennomføres i Kanada. Logistisk sett er Svalbard mye bedre egnet for prosjektet og det blir langt dyrere å gjennomføre i Kanada. Resultatet er at prosjektet så langt ikke er igangsatt.

Forskning

De viktigste bestandsparametre som må kjennes for å forvalte den norske isbjørnbestanden ifølge retningslinjene Isbjørnavtalen trekker opp er: utbredelse, bestandsstørrelse, reproduksjons- og overlevelseshaster. Videre må man kjenne viktige hi-, nærings- og trekkområder. Forskningen i Isbjørnavtalen var opprinnelig ment å dekke forvaltning av en ressurs som blir fangstet. Den dekker i mindre grad behovet for forskning av en totalfredet bestand. Derfor vil det være behov for vektlegging av andre innsatsområder enn de som er nevnt i avtalen dersom man vil løse problemer tilknyttet eksempelvis klimaforskning og forurensninger. Dette er temaer som nå står i fokus og regjeringen har blant annet vurdert å styrke denne forskningsinnsatsen for å frembringe kunnskap om omfang, virkninger, kilder og tilførselsveier av langtransportert forurensning på Svalbard (Anon. 1994-1995 :72).

I løpet av de siste 25 år har det vært ydet en betydelig innsats på isbjørnforskningen, og det foreligger nå en god del kunnskap om vår bestand. Riktignok er kunnskapen ofte mangelfull, og detaljnivået kunne sikkert vært bedre. Uvilkårlig stiller man seg spørsmålet om kunnskapen idag er mangelfull, men god nok? Man kjenner i større og mindre grad til såvel utbredelse, bestandsstørrelse, reproduksjons- og overlevelseshaster. Isbjørnbestanden vår beskattes ikke, er det derfor behov for nøyaktig kunnskap om hvor mange de er og hvor de vandrer osv.?

Skal man eksempelvis forsøke å bestemme hvor mange isbjørn vi har kan dette gjøres ved ulike metoder. De to mest aktuelle er å foreta flytelling eller merke-gjenfangst studier. Begge disse vil være forbundet med en stor grad av usikkerhet. Skal man oppnå resultater som oppfyller vanlige krav til vitenskapelig sikkerhet i resultatene vil hvert av prosjektene anslagsvis samlet koste 20 millioner kroner over en fem års periode. Riktignok vil man da også få tilleggsinformasjon som kan brukes innen de andre satsningsområdene, dvs. utbredelse, reproduksjons- og overlevelseshaster.

Derne er spørsmålet hvorvidt man trenger et anslag over bestandsstørrelse som oppfyller strenge vitenskapelige kriterier. Her kommer det an på hva resultatene skal brukes til. I stedet for å vite et nøyaktig antall kunne man tenke seg å studere trender, altså om bestandsstørrelsen forandrer seg. Trender vil eventuelt kunne avklares billigere enn et bestandsestimert, men fordi forandringer i bjørnebestander er såpass små og foregår over lang tid vil de være vanskelige å tyde og gi lite sikre svar. Likevel kan det tenkes at slike svar oppfyller de krav og

*Bedøvet isbjørnbinne skal veies. I april veier en voksen binne vanligvis rundt 200 kg.
Foto: Ian Gjertz/ARC.*

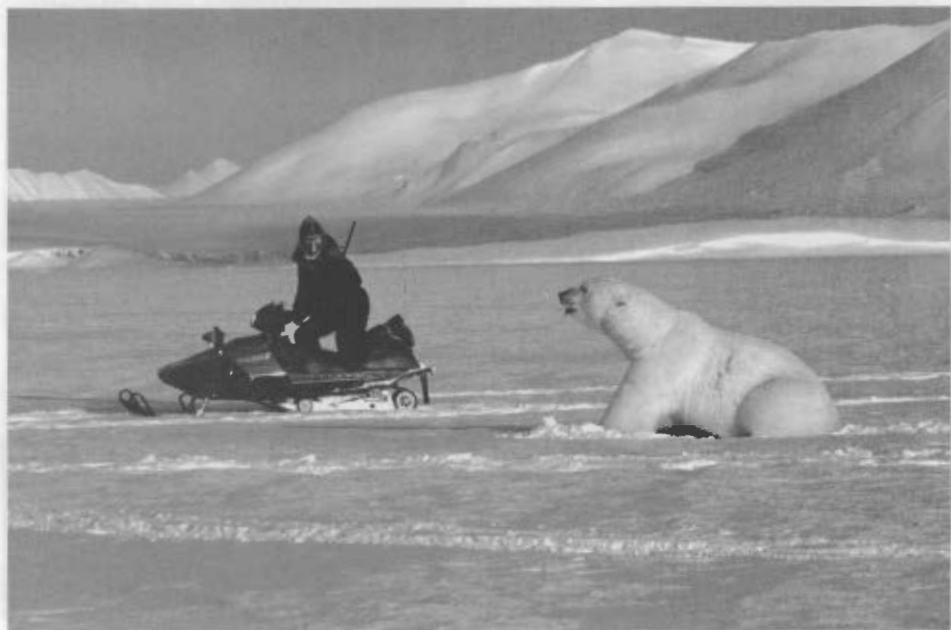
forventninger som stilles fra politisk eller administrativt hold.

Legitimering

Forskningen på isbjørn har en todelt bakgrunn. På den ene siden er det motivasjonen til forskeren, altså selvrealiseringsaspektet, forskerens egeninteresse ved å utføre forskningen. For det andre er det den interne forskningspolitikken, altså at forskerne selv forsøker å fremheve sin vitenskap og styre den i en bestemt retning. Dette synliggjøres gjennom forskningens meriterende system der man søker å publisere i de mest fremtredende journaler for derved å oppnå størst innflytelse. En innflytelse som man siden kan nytte til å påvirke den eksterne forskningspolitikk, altså den som kommer fra samfunnet og de bevilgende myndigheter. Fra forskerens side er det helt klart en fordel

å stå friest mulig til å arbeide med de problemstillinger som vedkommende finner mest interessant. Dette mere egosentriske synet er delvis i kontrast med samfunnets syn på forskning. Samfunnet legger i stadig større grad vekt på at forskningen skal være et samfunnsmessig gode. Følgelig ser samfunnet det som en viktig oppgave å maksimere det samfunnsmessige utbyttet. Derfor legger man opp til en forskningspolitikk som vektlegger det økonomiske argument, underforstått at man ønsker mest mulig igjen for pengene, i.e. *Det er den praktiske nytten, økonomiargumentet for vitenskapelig virksomhet, som har dominert den statlige støtten og styringen gjennom forskningsråd og liknende organer* (Roll-Hansen 1995:53).

Fra et grunnforsknings perspektiv er

Stor isbjørn han som blir fanget ved hjelp av bedøvelsesgevær og snescooter. Bildet er fra 1990, idag brukes helikoptere fordi disse er langt mere effektive.

Foto: Ian Gjertz/ARC

isbjørnforskning lite ideell. Studier av dette dyret er dårlig egnet til å klargjøre generelle naturvitenskapelige problemstillinger. Dersom forskeren søker meritterende forskningsoppgaver bør andre arktiske dyr anvendes som forskningsobjekter. Sannsynlig er derfor selvrealiseringsaspektet mest fremtredende hos isbjørnforskere. Dette fordi dette dyret har en helt spesiell stilling hos almenheten. Dyret har stor symbolverdi. Forskerene får således en mer fremtredende plass og tillegges større vekt, enn de ellers ville hatt.

I henhold til Roll-Hansen (1995:47) er det en trend at grunnforskningen blir skjøvet til side på grunn av krav til samfunnsrelevans og praktiske økonomiske resultater. Symbol verdien har gjort at samfunnet er spesielt opptatt av isbjørn og deres skjebne. Derfor forsøker samfunnet gjennom forskningspolitisk styring å fremme forskning på helt konkrete sider ved isbjørnens biologi, altså anvendt forskning. Innen anvendt forskning har forskeren, i motsetning til ved grunnforskning, mindre innvirkning på hva som skal være innsatsområdene, og det er eksterne politiske, sosiale og økonomiske interesser som dominerer (*ibid.*:57).

Innen isbjørnforskningen har man i praksis tre kilder til finansiering; Miljøverndepartementet, Forskningsrådet og det private (oppdragsforskning). Departementet, som er hovedkilden, styrer i hovedsak forskningen. Det private, spesielt oljeselskaper, kommer med helt konkrete oppgaver som skal løses, mens Forskningsrådet kan bevilge midler til grunnforskning, men etter deres forskningspolitiske målsetning. Som man ser er det i utgangspunktet lite tilgang på grunnforskningsmidler. Hva er det så som styrer forskningspolitikken?

En rekke nasjoner benytter forskning som et virkemiddel for å ivareta nasjonale interes-

ser og nå utenrikspolitiske målsettinger for polarområdene. (Anon. 1992-1993 :31). *Hovedmålet for norsk polarforskning er å belyse grunnleggende problemstillinger av vitenskapelig karakter og å bidra til oppfyllelsen av det nasjonale forvaltningsansvar i polarområdene og de forpliktelser som følger av internasjonalt samarbeid.* (NFR 1997a:7). Forskningen er videre tiltenkt en sentral rolle i norsk Svalbardpolitikk (NFR 1997b:23).

Regjeringen (Anon. 1992-1993 :66) knyttet to hovedutfordringer til forskningsvirksomhet. Det å frembringe ny grunnleggende kunnskap er en stor forskningsmessig utfordring. Dessuten er det behov for forskning som kan frembringe ny anvendt kunnskap innenfor spesielle områder. Polarforskning er et viktig virkemiddel for ivaretagelse av nasjonale interesser i tilknytning til suverenitets- og jurisdiksjonforhold, ressursproblemer og miljøvern og spiller derfor en viktig rolle for å nå flere politiske målsetninger (NFR 1997b:21).

Styring av forskning dreier seg om å prioritere mellom forskningsoppgaver og tilrettelegge for at forskning skal kunne drives effektivt. (NFR 1997b:15). Når det gjelder ønskeligheten av å styre forskningen, må det skilles mellom anvendt forskning og forskning som er innrettet mot forvaltningens behov på den ene side, og mer grunnforskningsorientert virksomhet på den annen. Når det gjelder det siste, er det etablerte forskningspolitiske organ og forskningen selv som har til oppgave å fastlegge innholdet. Mellom anvendte og forvaltningsorienterte forskningsoppgaver prioriterer oftest forvaltningen selv gjennom tildeling av midler (NFR 1997b:15). I forbindelse med isbjørnforskningen styres

dette derfor av Miljøverndepartementet gjennom bevilgning over statsbudsjettet. Årlig bevilgning er i størrelsesorden 2 millioner kr.

Kan isbjørnforskningen forsvareres økonomisk?

Man må nødvendigvis sette den ovennevnte summen i perspektiv for å kunne vurdere hvorvidt den er forsvarlig. En oversikt finnes i Anon.(1992-1993 :14). I 1988 utgjorde polarforskning omtrent 2% av landets samlede forskningsinnsats. Det blir anslått at det i 1991 ble brukt ca. 230 millioner kr. på polarforskning i Norge. Av innsatsen i 1988 dominerte naturvitenskapene med 77% av totalinnsatsen målt i forskerårsverk (ibid.:15). De forannevnte

tall er muligens litt utdatert, men gir en indikasjon på størrelser. Til sammenligning kan nevnes at den årlige bevilgningen til Norsk Polarinstitutt er på omlag 100 millioner. Isbjørnforskningen utgjør omtrent 2% av denne bevilgningen, eller 1% av polarforskningspotten (1991 tall).

Vurderingen av hvorvidt dette er forsvarlig må nødvendigvis basere seg på ens ståsted. Tatt i betraktning at samfunnsvitenskapelig forskning utgjorde bare 9 % av polarforskerårsverkene i 1988, vil det fra dette hold hevdes at det er en klar forfordeling, og at det brukes unødig mye midler på en forskning som ikke nødvendigvis er faglig nødvendig. Selv om mye kan sies for et slikt syn så vil man likevel kunne hevde et

Bedøvet fjorårsunge får spesial middel i øynene. Dette for å forhindre at hornhinnen skal få frostskaade om dyret åpner øynene før det er helt våkent.

Foto: Ian Gjertz/ARC

utilitaristisk synspunkt. av typen kostnad - nytteverdi. På grunn av de internasjonale forpliktelser vi har vedrørende isbjørn, den særstilling dette dyr har hos almenheten, og ikke minst den prestisje som denne forskningsgrenen gir Norge, vil man få mer igjen for innsatsen enn man vil gjøre ved andre anvendelser av tilsvarende midler. Følgelig synes den økonomiske innsatsen forsvarlig på det nåværende nivå.

Konklusjon

I dette essayet har jeg belyst bakgrunnen for at isbjørnen er fredet og hvorfor Norge er forpliktet til å forske på isbjørn. Det fremgår at det var faglige grunner til å innføre fred-

ning og at fredningen har vært vellykket. Det siste har medført en diskusjon om hvorvidt jakt på isbjørn igjen bør kunne tillates. Jeg viser at det er andre beveg-grunner enn de rent vitenskapelige som ligger bak en

fortsatt fredning, spesielt kan nevnes isbjørnens symbolverdi. Opprettholdelse av fredningen vil kunne være til hinder for forskning, men kun i begrenset omfang. Jeg viser videre at dagens isbjørnforskning mer synes legitimert av politiske enn av forskningsfaglige grunner. Til slutt drøfter jeg størrelsen på isbjørnforskningen og viser at jeg mener denne er forsvarlig.

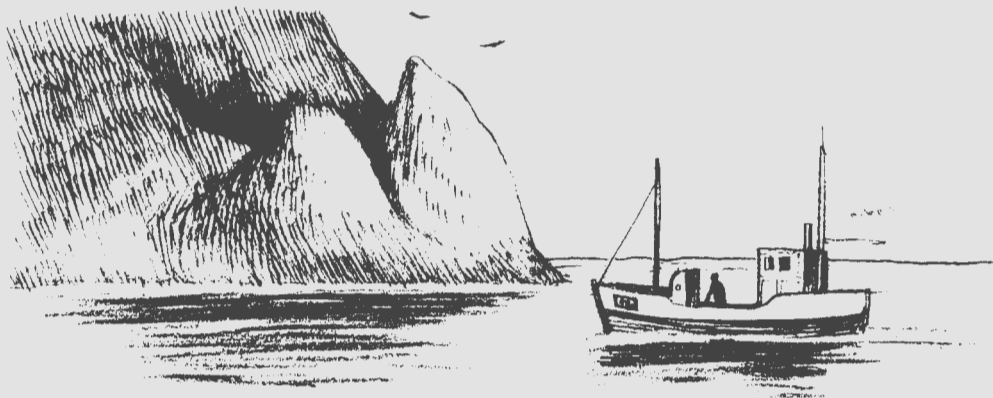
Referanser

- Anonymous 1973. Avtale om vern av isbjørn av 15 november 1973. Sidene 214-215 i Norges Traktater 1661-1987 Bind 5. Kgl. Norske Utenriksdept., Oslo, 1988.
- Anonymous 1992-1993. Stortingsmelding 42 (1992-1993). Norsk Polarforskning. Miljøverndepartementet, Oslo. 111 s.
- Anonymous 1994-1995. Stortingsmelding 22 (1994-1995) Svalbards naturmiljø. Miljøverndepartementet, Oslo. 91 s.
- Kragh, H. & Pedersen, S.A. 1991. Naturvidenskabens teori. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København. 363 s.
- NFR, Norges Forskningsråd 1997. Strategi for Norsk Forskning i Arktis. Norges forskningsråd, Oslo. 26 s.
- NFR, Norges Forskningsråd 1997. Organisering av forskningen på Svalbard. Norges forskningsråd, Oslo. 51 s.
- Roll-Hansen, N. 1994. Science, politics, and mass media: on biased communication of environmental issues. *Science, Technology, & Human Values* 19 :324-341.
- Roll-Hansen 1995. Forskningen mellom vitenskap og byråkrati. *Nytt Norsk Tidsskrift* 1 :46-59
- Tranøy, K.E. 1993. Vitenskapen - samfunnsmakt og livsform. Universitetsforlaget, Oslo. 236 s

* For Svalbard gjelder egen Viltforskrift, men denne bygger på prinsippene i Viltloven.

Noen bilder fra havørnas sosiale liv

Tekst, foto og tegninger: Tore Larsen

For noen år siden gikk jeg i land på ei nordnorsk øy et par timers båttur ute i havet. Sammen med min broder hadde jeg "oppdaget" øya på vei tilbake fra feltarbeid på Finnmarksvidda to år tidligere, men først året etter fikk vi mulighet til å se nærmere på den. Da hadde vi blitt satt i land i ei bukt med blomstrende gressmark som strakte seg oppover fjellsidene, og med seks-syv havørner som velkomstkomité i fjæresteinene. Det var havørna som var grunnen til at vi ville kikke nærmere på øya, og vi hadde ikke brukt lang tid før vi var så heldige å finne en badedam oppe i høyden. Tallrike ørnefjær og fotavtrykk på bredden viste at dammen var i flittig bruk.

Nå var vi altså på plass på øya enda en gang, og mye fintenking hadde skjedd siden forrige besøk. Øya huset nemlig et brukbart fuglefjell, og dette ga interessante muligheter: Jeg hadde i flere år studert hvordan fugler på Finnmarksvidda tilpasset adferden sin til lokale predatorer, og i ørnøya øynet jeg en mulighet for å utvide denne horisonten en smule. I motsetning til det

som vanligvis hevdes, er havørna nemlig en utmerket fuglejeger og kniper seg ikke sjelden både lunde og krykkje i lufta. Planen var å sammenligne adferden til lunde og krykkje på ørnøya med adferden til artsfeller på Runde, der ørn forekommer i langt mer moderate antall.

Nå har det seg slik at man ikke bare uten videre kan påstå at det er mer ørn et sted enn et annet; slikt må tallfestes. Det var her ørnenes badedam kom inn i bildet. Ved å fotografere de badende ørnene kunne vi få et tall på hvor mange forskjellige individer det kunne være snakk om. Havørnas fjærdrakt er grei slik; det fins knapt to helt like individer av denne arten hvis man får anledning til å studere dem på nært hold. Jeg hadde planlagt å intervallfotografere dammen med et vidvinkelkamera som gikk på sjølstyr, men det viste seg at dammen var for stor til at de borteste ørnene ville kunne identifiseres. Løsningen ble å sette opp et skjul i bregnekrattet ved dammen, og derfra fotografere så mange individer som mulig for å identifisere dem etterpå. Siden vi var

to, kunne vi skifte på å sitte ved ørne-
dammen og å observere lunde og krykkje i
fuglefjellet. Skjulet ga plass til at en person
både kunne sitte behagelig og ligge utstrakt,
men ble samtidig bygd så kompakt som
mulig for at det skulle forsvinne helt i omgi-
velsene. Å observere ørn på fire meters
hold krever god kamuflasje, og vi begynte
med et rammeverk av trepinner med vann-
tett grønn seilduk over. Utenpå dette la vi et
kamuflasjenett av forsvarers type, og så
kunne selve jobben begynne: Bregneblad
ble samlet inn et stykke unna for at ørnene
ikke skulle se noen endringer i nærmiljøet,
og flettet inn i kamuflasjenettet. Bladene
ble taklagt slik at ikke en flik av hverken
seilduk eller nett var synlig, og i stående
stilling slik at de ikke skulle skille seg ut fra
resten av bregnekrattet. Inngangen ble laget
bakerst i krattet for å unngå at små endringer
i duken kunne sees av vaksomme ørne-

øyne. I løpet av noen timer rundt midnatt
var hele stasen i orden. Det eneste som
kunne sees, var hullet for kameralinsa.

For å gjøre en lang fortelling litt kortere:
Vi tilbrakte knappe to uker på ørnøya, og i
nesten hele denne perioden hang tåka tjukk
nedover fuglefjellet. Observasjonene av
lunde og krykkje ble dermed noe vanskeliggjort,
og i det henseende ble oppholdet en
gedigen bomtur. Jeg fikk imidlertid tilbrakt
noen dager ved havørnenes badedam, og det
skulle vise seg å bli en svært givende opple-
velse. For at ørnene skulle se minst mulig til
oss, byttet vi plass i skjulet ved midnatt, og
tilbrakte så døgnet inne i halvmørket - lig-
gende i soveposen dersom ingenting
skjedde, eller sittende og myse ut gjennom
små kikkehull når vi hørte at noe foregikk
utenfor. I det følgende skal jeg prøve å
gjenskape stemningen ved badedammen
ved å plukke litt fra notatboka:

24. juli

Våkner 05.45 av kvitring og plasking av heipiplerker utenfor.

06.15: Innbiller meg at jeg kan høre vingesus utenfor. Ingen plasking.

07.00: Krøker meg ut av soveposen. Det ser ut til å ligge tåke over dammen.

Kameraet dugger litt, men ikke så mye som fryktet.

08.10: Tåka har tetnet til, kan knapt se andre bredden av dammen.

09.00: Tåka lettere. Heipipene bader, titter opp i lufta av og til.

09.08: Vingesus over skjulet! Heipipen i søkeren bader videre. Utsikten
gjennom kikkehullene er liten, bregneblad dekker til det venstre. Tør ikke stikke
blyanten ut for å dytte dem unna.

09.14: Ei ørn lander til høyre for skjulet, etter at jeg har hørt merkelige nyselyder
bak meg. Like etter suser ei anna ørn over dammen mot venstre (fikk et glimt
av den i hullet).

09.16: Ørna inn fra venstre, lander til høyre for skjulet. Hører den vasse uti og
plasje, kan se bølgene i kamerasøkeren.

09.19: Kan se ørna i høyre kikkehull! Voksen, står og dasker seg våt midt ute i
dammen med vingeknokene. Ei ungoørn står og titter usikker på speilbildet sitt
nærmere bredden, ti meter unna skjulet.

09.28: Ny ørn inn for landing. Kan se speilbildet dens i søkeren, ungoørn. Tør
ikke bevege kameraet, for mange fugler rundtom.

09.31: Ei anna ungørn kommer spaserende på min side av dammen og inn i søkeren! Den voksne er ferdig med vasken, rister seg tørr på land.

09.35: Ungørna står like utenfor, 1,5 meter ute i vannet (4 meter fra skjulet). 3K. Titter mot skjulet, jeg ser den i venstre kikkhull. Tør ikke ta bilder ennå. Ørna begynner å bade etter to minutter. Annen ørn lander like foran skjulet, kan føle vindtrykket i kikkhullet. Fem ungorner og en voksen ved dammen (tror jeg).

09.43: Ungørn (2K) rister vingene to meter foran kameraet, innenfor nærgrensa! De andre går også på land nå, ikke så grundige med vasken som den voksne.

10.00: De fleste ørnene fløyet.

13.50: Har fotografert to voksne (den ene knapt 5-6 år) i solskinnet. Ungfuglene samler seg rundt de voksne ute i vannet, noen er så nysgjerrige/nærgående at det blir slåssing. En svært lys og diger ungfugl jaget en av de voksne, men denne kom tilbake like etter og begynte å bade. Kan se 8 ørner, derav 3 voksne.

14.25: Fjorten ørner, 4 voksne (som jeg kan se). Antar det sitter noen oppe bak meg og til venstre også.

15.50: Ei ungførn (den store lyse) går rundt og plukker opp småstein med beina og biter i dem. De andre har gått på land. Ungførna bryr seg ikke synderlig om at jeg spiser knekkebrød på 6 meters avstand. Etter som dagene gikk i tåkeheimen uten at observasjoner i fuglefjellet var mulige, fant vi ut at vi like godt kunne bruke tida til å få noen litt mer "kunstneriske" bilder av ørnene. Det var ennå over ei uke til vi ville bli hentet ut av tåkeheimen, og med fem meter ledning og ei plastboks lydisolert med sokker konstruerte vi en fjernstyringsenhet for kamera med vidvinkelobjektiv. Prosjektet ble lansert med store forhåpninger:

27. juli

"Sol" og blå himmel med lett skydekke om natta. Gikk opp på fjellet rundt midnatt, satte opp et kamera med vidvinkelobjektiv i plastboks dekket av torv og mose ved bredden av dammen. Ledninga til fjernstyringen graves ned. Ferdig i 01.30-tida.

10.35: Har akkurat stått opp, uten å ha hørt eller sett noe, da ei ørn lander til venstre, ute av syne. Den vasser uti, men plasker ikke. Det begynner å regne lett.

12.35: Lettere og lysere ute, fastlandet helt synlig. Lett regn. Ingen ørner har vist interesse for bading ennå.

12.57: Ei voksen ørn lander like utenfor skjulet. Skuler mot fjernstyrings-
tua et minutt, men går så uti og begynner å bade. 13.50: Velvoksen ungerørn
landar ved fjernstyringsboksa! Tar 4 bilder, men kan ikke høre at
kameraet utløses. Ørna går mot teltet, vasser litt dypere ut og stiller seg
opp like til høyre for kameraets dekningsområde. Virker rolig, titter av
og til mot objektivet.

Ved kontroll av telleverket på det fjernstyrte kameraet viser det seg at det
ikke virket. Nytt forsøk gjøres noen dager senere:

30. juli

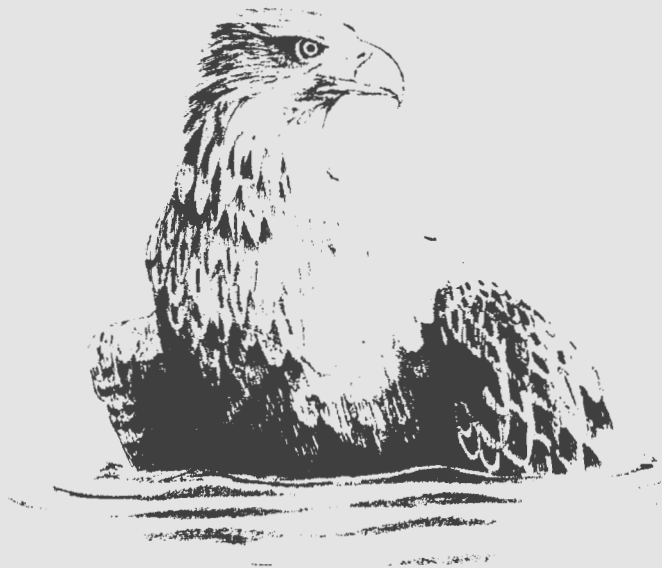
Var ved dammen 0.00, og monterte fjernstyringen (tomme batterier sist).
Klar til soving klokka ett. Oppholdsvær. 05.40: Toåring kommer susende,
landar helt til høyre ved bredden. Vasser uti, forsiktig vask. Det har ikke
regnet i natt, men enkelte vindkast har nådd selv hit.

09.40: Det blåser, vanskelig å høre om det er ørn som lander

10.00: Den sist ankomne ørna spaserte mot venstre og stoppet like ved
boksa, der den plukket opp løse mosedotter. Men da den snudde seg, så
den rett inn i 35 mm'en på 30 centimeters hold og fikk et lite sjokk. Fløy
over på andre sida av dammen.

12.30: En 2K lettet fra andre bredden og landet foran skjulet, på 2-3
meters hold. Tok et bilde med fjernstyringen, men tror ørna satt for langt
oppe på land. Så gikk den helt opp i gresset foran duken og stirret på
skjulet. Jeg turte ikke legge øyet helt borttil; så nebbet gjennom
kikkhullet, 30 cm unna. Etter et halvt minutt vasset ørna ut i vannet.

13.25: En 3K lander helt til høyre ved dammen, vader hitover. Gir seg til å bade på utsida av boksa. En 4K vasser uti på motsatt side, bader også.

13.30: 3K'en setter seg på mosetaket på boksa! Rister seg, med stjerten hengende ned foran objektivet. Håper den ikke skiter.

13.33: Ørna flyr over på andre sida, lander i vannet, men "crawler" seg inn til en stein. 13.59: Ungfugl lander helt til venstre.

14.05: Ungfuglen går/løper mot boksa med utstrakte vinger. Tar bilder, men kameraet virker ikke!!! Ørna stopper foran objektivet, titter inn i linsa. Hopper opp på boksa med en mosedott den plukket opp.

14.12: Ørna biter i solblenderen! Jeg smyger 90 millimeteren ut gjennom høyre kikkhull og tar et bilde (objektivet begynner å dugge). Ørna plukker vekk mosebiter fra boksa.

14.19: Annen ungerørn lander ved boksa. Den første hopper opp på lokket, og derfra ut i vannet. Den nye biter i kassa og lempet mose.

14.25: Interessen har gitt seg. Voksenørna til venstre har fløyet. Den til venstre sitter i gresset.

På dette tidspunktet passer det best å gi seg med sitater, da ordbruken blir stadig mer ufin etter hvert som ytterligere situasjoner utspilte seg foran vidvinkelkameraet som ikke lot seg fjernstyre (en viss vekkredigering har allerede funnet sted i ovenstående tekst).

Et lite inntrykk av havørnas sosiale liv på fritida har leseren forhåpentlig allerede klart å mane fram, og det får være det vesentlige i denne sammenhengen - for noe "paper" ble det aldri av dette oppholdet...

Dengang naturen var voldelig

Tore Larsen

—Man tvinges rett som det er til å undres en smule over folks aversjoner og tilsynelatende ubegrunnede redsel for det som rører seg i naturen. Mye av denne redselen er utvilsomt kulturelt betinget, mens noe av den muligens kan spores til den genetiske ballast vi gjennom generasjoner har brakt med oss fra en mer naturnær tilværelse. Felles for det meste av frykten er at den i dag er temmelig irrasjonell, enten det nå dreier seg om gamle tanters angst for hoggorm og ulv, eller sauebønder som legger ut om dyra de har tapt til mår og røyskatt (!). Selv i vår opplyste tid finnes det folk som får skjelvetokter når de hører om gaupe, ulv eller ørn i nabolaget, og holder barna sine hjemme fra barnehagen av ren og skjær redsel - mens de gjerne tar ungene med ut i trafikken, der et halvt tusen mennesker mister livet hvert år...

I alle fall når det gjelder den mer kultur-betingede side av saken, mener jeg nå å ha funnet en årsak til denne aparte adferden (som av en eller annen grunn er enda mer framtredd på bygdene enn i byen, men kanskje i aller størst grad er et særtrekk for den eldre del av befolkningen), i alle fall.

Den skyldiges navn er Nordahl Rolfsen. Ikke "bare" han, selvfølgelig, men han er nok i alle fall en av dem som i størst grad kan stilles til ansvar for å ha podet naturvoldelig vranglære inn i hodene på det norske folk.

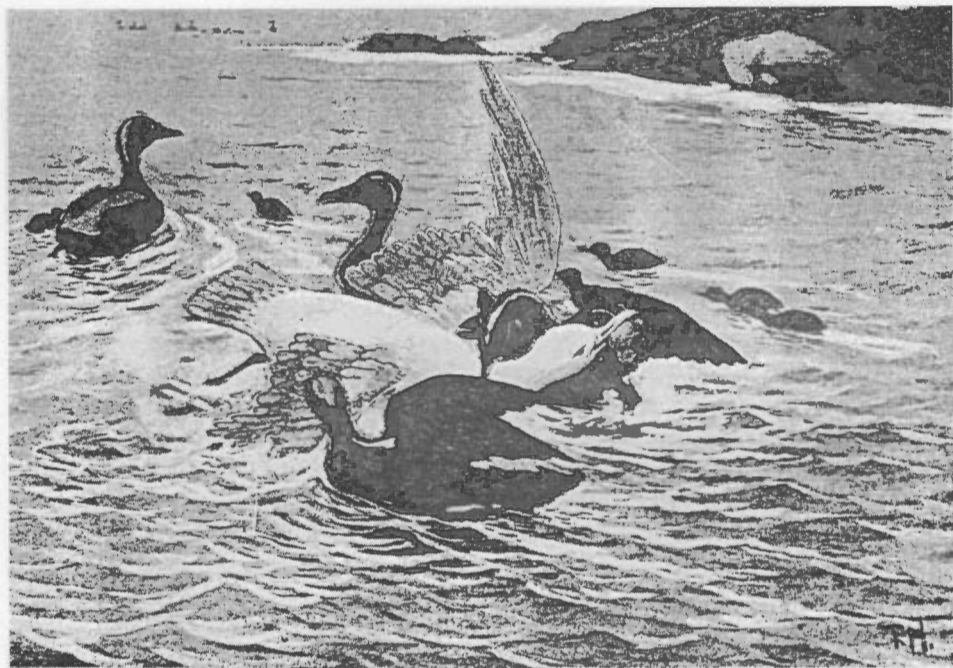
Det har seg slik at jeg i mitt daglige virke ved Høgskulen i Volda kan telle blant mine frynsegoder en uinnskrenket adgang til et mørkeloft av betydelig omfang, der man i ledige stunder kan grave seg ned blant mer eller mindre mugne skatter i form av nedstøvede bøker fra folkeopplysningens tidlige

dager. "Korleis eg underviser i det sjettedødet: Økslingslæra" er ett av mange høydepunkter. Men for å holde oss til Nordahl Rolfsen: Etter eksempel "fra de store kulturlande" ga han i 1895 ut første bind av sin serie med "Norsk barnelæsning". Boka bærer navnet Dyrebogen.

Etter å ha lest gjennom denne, synes det ikke lenger så merkelig at nordmenn utviklet seg til å bli et folkeferd med utpreget skepsis til sine medskapninger. Våre oldeforeldre og besteforeldre ble flasket opp med fortellinger der dyrene var omtrent like voldelige som en gjennomsnittlig amerikansk tegnefilmfigur, og denne "kunnskapen" har tydeligvis gått i arv og sitter framdeles godt spikret i vår tids eldregenerasjon. For i større grad å illuminere leseren om hva tidligere generasjoner måtte gjennomgå av lesefortellinger, skal jeg i det følgende gi noen små utdrag fra Dyrebogen.

Vi begynner med ærfuglen og dens kompromissløse forsvar mot svartbaken: "De første erfugler, som har fått sine unger udruget, får ligesom en garde af alle disse ensomme, som har så stor trang til at elske de små og verne om dem. Og stormåken eller svartbaggen tør ikke rigtig våge sig indenfor denne garde for at røve ungerne. Våger han sig for nær, blir han straks taget ved vingebenet eller i nakken og dukket så lenge under, til han er kvalt" Kort prosess for svartbaken, med andre ord. Dersom ærfuglhunnene virkelig var så frampå for hundre år siden, har de sannelig tapt seg siden dengang...

Gråspurven var også utstyrt med et noe mer arrig gemytt i gamle dager. om vi skal tro på forfatteren og hans kilder. Rolfsen, som "bare har gjenfortalt og givet kunstne-

risk form" til fortellingene, referer her en beretning fra Trondheim om spurveflokkens hevn etter at et gråspurvpar var blitt kastet ut av en stærekasse (etter å ha lest dette slo det meg forresten at Foreningen Våre Rovdyr bør vurdere å gi gråspurven innpass i sin interessesfære): "Tiden gikk, og stæremor fikk smaa. Det var en stolt stund, da forældrene første gang skulde ud og finde mad. Og de kom hjem med nebbet fuldt af de fineste, lækreste marker. Da ser de nede i rendestenen en af ungerne, blodig, forrevet, - død. Men oppe paa taget sad spurveflokken og gotted sig. Stærefar vilde straks op til den. Vips var hele flokken inde mellem panelingen eller oppe mellem tagstenene. Fra nu af var altid forældrene hjemme. Men saa kom det en høg en dag og snuste omkring gaarden, og saa maatte de jo ud sammen med de andre stærene i nabolaaget og jage høgen. Da de fløi hjem, kom en

spurv just ud af døren med en af de smaa blinde ungerne, og nede paa gaden laa to andre. Og døde var de.

Endelig blev ungerne saa store, at forældrene trodde, de trygt kunde forlade dem. Straks var fienden der og drog en af ungerne ud. Den gjorde modstand; da faldt hele spurveflokken over den, og da far og mor kom hjem, var den bogstavelig revet i stykker".

Om leseren skulle finne gråspurvene lite sympatiske på bakgrunn av ovenstående, skylder jeg kanskje å trekke fram følgende lille avsnitt fra begynnelsen av fortellingen: "Ja engang han (stærehannen) kom hjem, fandt han en af skjelmene (spurvene) siddende paa flyvepinden og kikke ind gjennom hullet. Men den knegten tog han i nakken og drog omkring saa lenge med ham, til han var omtrent halvdød.

Støren var med andre ord også noe over gjennomsnittet voldelig av seg sammenlignet med i dag. Naturligvis er det kanskje en aldri så liten mulighet for at pedagogen Rolfsen ikke helt har klart å leve opp til sitt mål om å "vogte mig for at digte, at give et eneeste træk af dyrenes liv, som ikke er mig meddelt".

Når mange mennesker framdeles aksepterer umulige røverhistorier som ørnerovet på Leka, skyldes det nok for en stor del at de bokstavelig talt er flasket opp med "sandfærdige" fortellinger av samme slaget. Selv om vi i dag vet at gråspurver ikke tar seg mannsterke inn i størekasser og haler ungene ut, var det neppe så åpenbart for folk for hundre (eller femti) år siden hva som var sant og hva som var dikt, overdrivelser og "menneskeligjøring" av dyrenes handlinger i slike sammenhenger.

Nordahl Rolfsens rovdyrhistorier er minst like fantasifulle som fuglehistoriene. Han er likevel ikke helt unyansert, og det er verdt å merke seg at i ingen av Rolfsens 33 ulvehistorier går det menneskeliv tapt (!). At han likevel er preget av sin tids syn på rovdyr, skulle gå fram av følgende snutt om røyskatten: "Han fortjener egentlig døden, for han er ikke bare eggetyv og fisketyv og sølvtyv,- han er drabsmand ogsaa. Han dreber harer og tiur og høns, -men ogsaa rotter og mus. Han er saa kaad og frisk og snodig, saa lystigt et dyr ved hus, i skog og fjeld, at folk ikke alltid nænner at aflive ham, selv om de kan komme til."

Nå var det vold i dyreverdenen dette skulle dreie seg om, og selv om røyskatten for 100 år siden tydeligvis hadde en langt mer variert og imponerende meny enn i dag, er det bjørnen som er hovedperson i de skumleste fortellingene. Riktignok begyn-

ner bjørnefortellingene uventet lovende med denne innledningen: "Om du traf bamse brakar i skogen? Han vilde vel reise sig paa bagbenene og slaa dig ihjel med framlabben? Mener du det, saa kjender du ham ikke. I folkets tro og paa folkets mund lever mangfoldige sagn og fortællinger om bamse brakars godlygne, og mangen en bjørn, som stuper for skytterens kule, falder for frenders synder og ikke for sine egne. Har bare ruslet omkring i skog og paa fjeld, ædt sig mæt af græs og bær og blad og sovet sin lange vintersøvn efterpaa." Men Rolfsen vet hva leserne venter seg, og like etter braker det løs med mer futt og fart: "Verre gikk det Daniel Oddeskar; - det var ogsaa i Sætersdalen. Bjørnen satte paa kvigen hans, og Daniel sprang til med en stok og vilde dænge bjørnen. Men da slog bamsen klørne i haaret hans og flaadde hele ansigtet af, saa det hang ned under hagen. Øinene selv fik ingen skade; men øielaagene, næsen, læberne og kjakerne blev revet af. Daniel kom ned til Kristiansand, og doktoren plastred med ham og satte paa ham ligesom en maske med stort skjeg. Slik gikk han i mange aar."

Kanskje ikke den barnefortelling som man i dag helst ville trekke fram i kosestundene? Bamsens interesse for gravide nevner Rolfsen naturlig nok ikke i Norsk Barnelæsing (denslags var vel helst for voksne), men litt mer skalpering tar barna ikke skade av: "Imens er jenten vaagnet. Hun har hørt bjørnen, men ved ikke at den er saaret. Det rasende dyr gaar nu lige paa hende og slaar hende til jorden, faar tag med den ene lab i nakken og river i et eneste ryk hovedhuden af hende. Der laa hun i uvet."

I tråd med datidens sans for det dramatiske, undervurderer man naturligvis heller

ikke bamsens krefter: "Tæt ved en bæk ligger en gampskrot til agn. Over bækken er der et par gangtrær. Om natten kommer bamse brakar luskende, ryger paa hesteskrotten og drager den bortover til bækken. Han reiser sig paa to. Med hesten i fanget gaar han baglængs over de sleipe gamle furustokker. Det er for vaagsomt, bamse brakar! Han ryger overende paa ryggen i den trange, fossende bæk med den tunge gampskrotten over sig. Og skytteren, som har lagt agnet ud, slipper at lægge børsen til kindet."

Den mest interessante delen av Dyrebogen er den som handler om ulven. Som nevnt går det ikke et eneste menneskeliv tapt i noen av ulvefortellingene, hendelser av det slaget antydes ikke engang! Imotsetning til bjørnen, som etterlater seg mangt et ihjelslått menneske på sin vei, er ulven i Nordahl Rolfsens fortellinger bare en fare for husdyra. Selv om den både titt og ofte kommer farende innomhus i jag etter gårdshunden, blir den som regel raskt skyssset ut igjen med feiekosten. Bokas skumleste episode er vel den som handler om 10 år gamle Asbjørn Træet fra Valdres som en vinterdag skal ut for å gjete geiteflokken: "Asbjørn er ikke kommet langt bortpaa jorden, før hele gjete flokken kommer imod ham i vildt sprang. En stor ulv var efter dem, og den bagerste gjeten, en botet en, mors ældste, bedste gjete, sætter ulven tænderne i. Stakkars gjete! Hun slet sig frem et par sprang lige bort til Asbjørn, og Asbjørn tager imod hende, tager et ordentlig tag i begge hornene hendes. Slig stod de en stund: Asbjørn drager i hornene, ulven i bagdelen. Og Asbjørn skriger og skjender: "Vil du slippe, styggen! Agte dig, ellers saa spænder jeg dig midt i kjæften!" Og gjeten hun skjønner nok, hvad han siger; hun lægger til ulven med den ene bagfoden midt i øjet, saa det gnistrer med stjerner for ubestemt midt paa lyse dagen. Han slipper taget, -og gjeten afsted. Men vesle Asbjørn stod igjen alene.

Hutetu, saa sint og styg han var, graatassen! Han reiste haarene. saa de stod stride som børster. Rumpen krølled han sammen og lagde den op paa ryggen, tungen hang rød i munden, han gliste med de stygge tænderne, og sleiven randt paa bakken. Skulde han vaage sig til at tage vesle Asbjørn istedenfor gjeten? Da hylter det oppi bakken. Seks andre ulver kommer sættende

i fullt sprang. Nu blir det *vel* mange, synes gutten. Sagte drager han sig baglængs bort til en stenrøs, hvor der ligger nogen staurer; han tager en af dem og slaar i staur og sten, saa det skrangler og spruter; og nu først sætter han i at skrigte: "Hjælp, hjælp!" Den laaten likte ikke skrubbene; de er vare for sterk lyd. En for en lunked de op i lien."

Kanskje burde denne fortellingen inn i skolebøkene igjen? Med tanke på den behandling en gjennomsnittlig beagle, schäfer eller labrador ville gitt et barn som prøvde å ta maten fra den, tør man vel si at ulven her kommer svært godt ut. I en litt mindre antroposentrisk versjon kunne den gjort sin nytte overfor hysteriske småbarnsforeldre og nervøst barnehagepersonale. I motsetning til gråspurven, stæren og andre eksvoldelige, strever jo rovdyra framdeles med

å bli kvitt de forestillingene folk har fått podet i seg gjennom generasjoner. Det er nok ikke tilfeldig at folk i Romania kan leve rimelig uanstrengt med sine 1750 gauper, 2500 ulver og 6300 bjørner, mens nordmenn går fullstendig av skaftet når en ulv tar turen over fra Sverige.

Heldigvis ser arven etter Nordahl Rolfsen og hans tid først og fremst ut til å være et problem for den eldre del av befolkningen. Bortsett fra en del kommunepolitikere og sauebønder på indre østlandet, har yngre generasjoner nok blitt preget av et mer helhetlig naturvitenskapeligverdensbilde, der tørre tall, standardiserte observasjoner og statistisk databehandling har overtatt for synsing og diktning. Og takk og pris for det, får vi legge til. Selv om det ikke er på langt nær så festlig lesning...

Ny informasjonsbrosjyre

Foreningen Våre Rovdyrs informasjonsbrosjyre kom i april 1998 ut i ny utgave. Teksten er så å si nyskrevet, og alt billedmaterialet er skiftet ut. Et eksemplar av folderen er vedlagt dette nummeret av Våre Rovdyr.

Ta kontakt med styret dersom den skulle ha falt ut under postgangen.

Styret

På grunn av en datateknisk feil (som det så fint heter når man har gjort en tabbe) forsvant siste del av lederen i forrige nummer av Våre Rovdyr.

Vi beklager sterkt og trykker her lederen i sin helhet.

Skyt hva du vil !

Direktoratet for naturforvaltning har kommet med forskrifter om kvotejakt på jerv i Sør-Norge samt fri jakt på gaupe i enkelte fylker. I den siste rovviltmeldingen er det desverre åpnet for den muligheten at regionale jerve- og gaupenemder skal opprettes, hvor det kommunevis skal være representanter. Da kan man tenke seg hvilke personer som kommer inn i disse nemdene. Miljø- og energikomiteen på Stortinget er de som har lagt det til rette for denne mulighet.

Med den type forvaltning som nå ser dagens lys er jeg helt sikker på at både jerven og gaupa vil få store problemer med å overleve i mange områder. Spesielt for jervens vedkommende som har en så isolert bestand i Sør-Norge vil det ikke vare lenge før den ikke er ynlegkraftig lenger.

Det underlige er at Direktoratet for Naturforvaltning (DN) ikke har sett farene og har advart mot denne type forvaltning. Eller kanskje de rett og slett ikke vil bry seg på grunn av press fra næringsinteressene. Det siste er nærliggende å tro, og det er svært mange som nå reagerer på at vi har et så svakt forvaltningsorgan i Norge. Mer kritikk og hardere press på DN bør bli en prioritert oppgave i fremtiden.

I deler av jegermiljøet skriker man nå høyt om de fæle rovdirene som spiser jakthunder (hele 2 stykker). Og det kan ulver gjøre, men saken er at "problemet" er forsvinnende lite. En nylig svensk statistikk fra jaktåret 1995 viste at over 700 jakthunder ble kjørt i hjel i trafikken, 30 drept av vådeskudd av jegere, 9 sparket i hjel av elg og to drept av ulv eller gaupe. Såå..... stort er "problemet.

Etter den siste bjørnerettsaken. hvor skytteren gikk fri fordi han følte fare, kan man gjøre seg en del tanker. I følge denne saken skal den subjektive vurderingen av hva som er farlig ligge til grunn for rettsavgjørelser. Prinsipielt kan man nå skyte hva som helst av dyr "bare man føler" fare. Og for de som til eksempel "føler" redsel for kuer, hunder, elg, grevling, bever, røyskatt

eller sauer vil nå gå en tryggere tid i møte.

Vår tidligere formann **Paul Granberg** har skrevet følgende innlegg som stod bl.a i Aftenposten 15/11-97:

"I følge Aftenposten den 8/11-97 har Høyesteretts kæremålsuyvalg avvist anken fra statsadvokaten i Hedmark/Oppland i "bjørnesaken" fra Engerdal. Høyesterett har dermed bestemt at det prinsipielt skal legges større vekt på den subjektive frykt i forhold til den reelle (objektive) situasjonen i nødvergespørsmål mellom mennesker og ville dyr. Rettens avgjørelse bygger på viltlovens nødvergebestemmelser (§11).

Hva skal retten nå si alle de som med god grunn føler subjektiv frykt overfor husdyr av forskjellige slag? De fleste av oss støter langt oftere på husdyr enn ville dyr ute i det fri. Skal man kunne snakke om "likhet for loven" må alle ha muligheten til den samme subjektive trygghetsfølelse overfor dyr av hvilket som helst slag når man utnytter den frie ferdselretten i skog og mark.

Det er en kjennsgjerning at i hele den vestlige verden blir langt flere mennesker drept og skadet av husdyr enn av ville dyr som omfattes av viltloven. Den objektive situasjonen tilsier dermed at vi må ha krav på en lovgivning og et rettsvesen som gir oss minst like god beskyttelse overfor husdyr som overfor ville dyr. Dette aktualiseres ytterligere ved det nye lovpåbudet om at husdyr i større urstrekning skal holdes utendørs. En harmonisering av nødvergebestemmelserne og praktisering av disse blir nå tvingende nødvendig. Hvordan det best kan gjøres blir selvfølgelig opp til de lovgivende myndigheter. Imidlertid synes det som det enkleste ville være å få en nødvergeparagraf som gir en liklydende beskyttelse mot både ville dyr og frittgående husdyr i straffeloven der dette kan sees i sammenheng med øvrige nødvergebestemmelser."

Dette er en sannhet som rettsapparatet vil få store problemer med.

Morten Bilet

Dato: 06.04.98

Nærmere opplysninger:

-Førstekonsulent Jørund T. Braa, tlf. 73580724

-Fylkesmennenes miljøvernavdelinger

117 gauper skutt under årets jakt

117 gauper ble felt eller belastet kvoten under årets jakt. Man må tilbake til slutten av forrige århundre for å finne en like høy avskytning. I fjor ble 95 gauper skutt. Gaupe ble felt i 12 av de 15 fylkene som hadde jakt.

En tredjedel av de skutte gaupene ble felt i de to fylkene med nyetablert forsøksordning med gaupenemnder (Hedmark og Nord-Trøndelag), hvor myndigheten til å fastsette jaktkvoten er lagt til nemnda. I de øvrige fylkene med kvotejakt bestemmes kvoten av fylkesmannen.

11 fylker hadde åpnet for kvoteregulert jakt. I tillegg hadde Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane, samt deler av Møre og Romsdal og Nord-Norge, jakt uten kvotebegrensning.

Årets rekordhøye avskytning har ført til redusert gaupebestand i flere tradisjonelt viktige gaupefylker. Dette vil øke kravet til presisjon i gaupeforvaltningen kommende år.

Fordelingen mellom fylkene er følgende:

	Kvote	Skutt/belastet
Finnmark	3	2
Troms	12	8
Nordland	22	16
Nord-Trøndelag, inkl Fosen	32	25
Sør-Trøndelag, eksl. Fosen	10	7
Hedmark	18	14
Telemark	21	21
Aust-Agder	14	3
Oppland	13	11
Buskerud	8	5
Møre og Romsdal	2	0
Vest-Agder		3
Rogaland		2
Sum	155	117

Sviktede gaupeforvaltning

I følge NTB er 117 - et hindre og sytten - gauper skutt her i landet under årets jakt. Vi må 113 år tilbake i tid for å finne like mange gauper skutt i løpet av et år. I tillegg kommer dyr som er skutt ulovlig, som er omkommet i trafikken, eller som har dødd av sykdommer eller uykker forøvrig.

Førstekonsulent Jørund T Braa i Direktoratet for naturforvaltning (DN) medgir i intervjuet med NTB at DN ikke har hatt god nok oversikt over gaupebestanden før årets jakt. Årets jakt vil i følge Braa "øke kravet til presisjon i gaupeforvaltningen kommende år", -hva han nå mener med det!

DN med sin førstekonsulent har all grunn til å ta en tenkpause. Ut fra godt førte felningsstatistikker de siste 150 år vet vi at gaupebestanden ikke tåler slik jakt, og at den ikke tåler jakt særlig godt i det heletatt. Gaupa ble nær utryddet her i landet i årene fra 1880 til 1930, med felningstall som lå tildels betydelig under de tallene som vi har sett de siste par årene.

Og man skal ikke la seg friste til å tro at gaupa har et vesentlig bedre næringsgrunnlag nå enn den gang, til tross for at det er tilkommet en stor rådyrbestand. Gaupa er en dyktig og ikke minst allsidig jeger, og mange steder lever den tilsynelatende godt av småvilt og annet dyreliv, f.eks. i Finland hvor rådyr nesten ikke finnes. Vi skal også huske på at vi tidligere har hatt bedre bestander av småvilt enn i dag, mer regelmessig smågnagerbestander osv. For de fleste rovdyr er det den tilgjengelige biologiske produksjonen som er mest avgjørende, ikke nødvendigvis den enkelte arten av byttedyr. Allerede etter fjorårets jakt visste man med stor grad av sikkerhet at Nord-Trøndelag var i ferd med å skyte ned sin gaupebestand. Det var klare tegn på at reproduksjonen

hadde sviktet, produksjonsdyrene var i ferd med å bli borte, og den sosiale strukturen i stammen holdt på å bryte sammen. Nå vil det vise seg til fulle at årets nye skutte 25 dyr har tatt det meste av resten, og at det vil ta lang tid før stammen kommer seg på fote igjen.

Etter årets jakt kan man si at spesielt Nord-Trøndelag og Telemark langt på vei har ødelagt sin gaupebestand med henholdsvis 25 og 21 skutte dyr. Hedmark har antakelig klart seg noe bedre med sine 14 dyr, men også i dette fylket vil stammen være i nedgang. Buskerud, Oppland og Nordland har også en avknytning som bør få varsellampene til å lyse.

De såkalte gaupenemdene på forsøksbasis i Nord-Trøndelag og Hedmark ble en ulykke for gaupebestanden i disse fylkene. Mer var heller ikke å vente slik utvalget av medlemmer skulle foregå. Det førte da også til at jakt- og næringsinteresser fikk et solid flertall i nemdene, med vedtatte felningstall hinsides all fornuft. Fylkesmennenes kvoter i enkelte andre fylker var imidlertid like ille.

Men enda verre var det at DN sviktet sitt overordnede ansvar for gaupeforvaltningen. DN hadde mandat til å moderere galskapen, men gjorde det ikke, til tross for godt begrunnede anker over felningstallene for flere fylker. Slik sitter vi på nytt igjen med inntrykket av at vi har en etat med dårlig kunnskap om landets dyreliv, manglende evne til å lese og tolke jaktstatistikk, lefling med jaktinteresser og landbruksorganisasjoner, samt en uakseptabel forvaltningsmessig feighet. Slikt er ikke naturforvaltning. Slikt er bare dårlig utført arbeid.

Hans J. Engan
2500 Tynset

Dato: 02.03.98

Nærmere opplysninger:

Førstekonsulent Jørund T. Braa
Tlf. 73580724

9 av 25 jerver skutt under vinterens lisensjakt

Av en total kvote på 25 jerver ble 9 felt under vinterens lisensjakt. De fleste ble felt i Troms, hvor det ble skutt 5 av en kvote på 8 jerver.

Finnmark og Sør-Norge ble innført som nye områder med lisensjakt på jerv i vinter. Jervejakta i Sør-Norge skjedde utenfor kjerneområdet for jerv i fylkene Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hedmark, Oppland og Sør-Trøndelag.. I Sør-Norge ble det skutt 2 jerver av en kvote på 6 dyr. Den sør-norske jervenemnda ble etablert i desember 1997. Jakta i Sør-Norge kom derfor ikke i gang før i januar 1998. Siden kvotejakta avsluttes 15. februar, ble det dermed bare en måneds jaktperiode her i år. For neste jaktår vil imidlertid startskuddet for lisensjakta i Sør-Norge gå betydelig tidligere. Tillatt lisensjaktperiode er 1. oktober-15. februar.

Fordelingen mellom områdene ble følgende:

Finnmark	6	1
Troms	8	5
Nordland	5	1
Sør-Norge	6**)	2 *)
Sum	25	9

*) felt i Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag
**) Av en kvote på 13 dyr, ble jakt iverksatt på kun 6.

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING
PRESSEMELDING

7005 TRONDHEIM
Tlf. 73 58 05 00
Faks 73 58 05 01

Dato: 16.03.98

Nærmere opplysninger:

Førstekonsulent Jørund T. Braa
Tlf. 73580724 (kl 1230-1600)
Mobil 92 08 98 34

Seks familiegrupper av ulv i Skandinavia

Foreløpig er det i vinter registrert seks familiegrupper (voksne pluss unger) av ulv i Skandinavia. To av disse har tilhold i Sørøst-Norge, resten i Sør-Sverige. Spøringsarbeid pågår fortløpende for å skaffe best mulig oversikt over bestandstørrelse og utvikling.

Stortinget sluttet seg i fjor sommer til *St.meld.nr. 35 (1996-97) Om rovviltsforvaltning* når det gjelder forvaltning av ulv, herunder målsettingen om å få etablert minst 8-10 familiegrupper av ulv i Sør-Skandinavia, hvorav noen i Norge. Samtidig ble behovet for et strengt vern av arten understreket.

Inntil målet for bestandsutviklingen er nådd vil ethvert individ av ulv ha et strengt vern, og det er lite aktuelt å gi skadefellingstillatelser utenom i helt spesielle tilfeller, f.eks ved store ulveskader på sau på Vestlandet. I samiske tamreinområder vil derimot slike tillatelser sitte løsere, i og med at Stortinget har bestemt at det ikke bør legges til rette for etablering av ulv i slike områder.

Etter nådd målsetting om 8-10 familiegrupper, vil en kunne ta i bruk skadefellingstillatelser mer aktivt og eventuelt også innføre lisensjakt på ulv i bestemte områder. Sistnevnte skal drøftes nærmere med svenske myndigheter, et forvaltningssamarbeid som allerede er satt i gang.

Svenske og norske myndigheter er også enige om at flytting av ulv som volder skade ikke er aktuelt.

Sint ku frikjent i forliksrådet

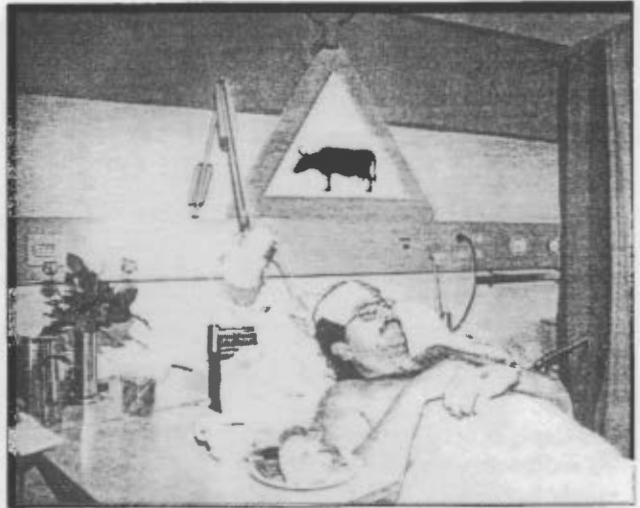
Lillehammer

En ku er frikjent i Nord-Fron forliksråd etter å ha angrepet dansken Jens Aage Mikkelsen i Kvamsfjellet. Nå vurderer Mikkelsen å trekke kua for retten.

Mikkelsen var på tur med sine to hunder da en ku brøt ut av flokken og gikk til angrep. Mikkelsen løp det han var god for, snublet, falt og brakk lårhalsen. Resultatet var et lengre sykehusopphold med påfølgende opp trening.

Det var kuas skyld at Mikkelsen brakk lårhalsen, mener rådet. Men «kuas handlemåte er ikke påregnelig og typisk», derfor har ikke Mikkelsen krav på erstatning.

— Jeg vurderer å anke, sier Mikkelsen.

TAPTE: Danske Jan Aage Mikkelsen brakk lårhalsen og fikk et lengre sykehusopphold, etter at han for tre år siden ble angrepet av en ku i Kvamsfjellet.

FOTO: GUDBRANDSDØLEN DAGNINGEN

Aftenposten 15/11 - 97

Nytt rettsprinsipp?

Ifølge Aftenposten den 8.11. har Høyesteretts kjæremålsutvalg avvist anken fra statsadvokaten i Hedmark/Oppland i «bjørnesaken» fra Engerdal. Høyesterett har dermed bestemt at det prinsipielt skal legges større vekt på den subjektive frykt i forhold til den reelle (objektive) situasjonen, i nødvergespørsmål mellom mennesker og ville dyr. Rettens avgjørelse bygger på viltlovens nødvergebestemmelser (§ 11).

Hva skal retten nå si til alle dem som med god grunn føler en subjektiv frykt overfor husdyr av forskjellige slag? De fleste av oss støtter langt oftere på husdyr enn på ville dyr ute i det fri. Skal man kunne snakke om «likhet for loven», må alle ha muligheten til den samme subjektive trykghetsfølelse overfor dyr av et hvilket som helst slag, når man utnytter den frie ferdselsretten.

I hele den vestlige verden blir langt flere mennesker drept og skadet av husdyr enn av de ville dyr, som omfattes av viltloven. Den objektive situasjonen tilsier dermed at vi må ha kray på en lovgivning og et rettsvesen som gir oss minst like god beskyttelse overfor husdyr som overfor ville dyr. Dette aktualiseres ytterligere ved det nye lovpåbudet om at husdyr i større utstrekning skal holdes utendørs. En harmonisering av nødvergebestemmelsene og praktiseringen av disse blir nå helt nødvendig. Hvordan det best kan gjøres, blir opp til de lovgivende myndigheter. Imidlertid synes det som det enkleste ville være å få en nødvergeparagraf som gir en likegyldende beskyttelse mot både ville dyr og frittgående husdyr i straffeloven, der dette kan sees i sammenheng med øvrige nødvergebestemmelser.

PAUL GRANBERG,
Koppang

FYLKESMANNEN I HEDMARK

Miljøvernavdelingen

Saksbehandler, innvalgstelefon
Hans Chr. Gjerlaug, 625 44549

Vår dato
12. 7. NOV. 1997
Arkivnr.
433.52

Vår referanse (Bes oppgitt ved svar)
97/11080-1
Deres referanse

Foreningen Våre Rovdyr
v/Viggo Ree,
3530 Røyse

MIDLER TIL BESTANDSREGISTRERING AV ULV

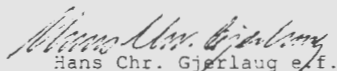
Det vises til Deres telefonhenvendelse 25. november 1997.

Fylkesmannen har de siste årene hatt følgende midler til disposisjon øremerket for bestandsregistrering av ulv:

1993:	kr. 60.000
1994:	kr. 80.000
1995:	kr. 0
1996:	kr. 50.000
1997:	kr. 0

Midlene er i hovedsak brukt til dekning av lønns- og reiseutgifter i forbindelse med sporing av ulv. I 1995 og 1997 er utgiftene til dette arbeidet dekket dels av avdelingens driftsbudsjett, dels av midler til forebyggende tiltak mot rovviltskader.

Med hilsen

Hans Chr. Gjerlaug e.f.
seksjonsleder

Kristine S. Alme
rovviltkonsulent

Kopi: Direktoratet for naturforvaltning, Tungasletta 2, 7005
Trondheim

\\fmlhesrv01\brukere\miljoe\and\hcg\br.doc

Postadresse
Fylkeshuset
2300 HAMAR

Kantoradresse
Parkgata 64
2300 HAMAR

Telefon 1
Sentralbord 62 54 40 00
Se saksbehandlers innvalgsnr.

Telefon 2
Forvåreise 62 54 45 14

Telefaks
62 54 45 57

Årnes og Røyse, 26.11.1997

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7004 TRONDHEIM

AD. ØREMERKETE MIDLER TIL BESTANDSSREGISTRERING AV ULV

Under en telefonsamtale med Direktoratet for naturforvaltning (DN) rovviltkonsulent Jørund Braa tirsdag 25.11.1997 ble ulike saker knyttet til norsk rovviltforvaltning tatt opp. Et av temaene var DN's overføring av øremerkete midler til bestandsregistrering av ulv i Hedmark - vårt viktigste ulvefylke. For Foreningen Våre Rovdyr har dette vært et vesentlig punkt gjennom lang tid, og de siste dagers meldinger om ynglinger på norsk jord (Hedmark og Akershus) har i høy grad aktualisert denne delen av forvaltningen av Skandinavias mest utrydningstruete dyreart.

På Foreningen Våre Rovdyrs forespørsel om størrelsen på øremerkete midler til bestandsregistrering av ulv i Hedmark opplyste Braa at DN årlig har overført mellom 50.000 og 100.000 kroner til Fylkesmannen i Hedmark i denne forbindelse de siste årene. Disse opplysninger stemmer ikke med informasjon gitt i brev til Foreningen Våre Rovdyr fra miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark datert 26.11.1997. Der opplyses det f.eks. at for 1997 er **pull kroner** (!) overført som øremerkete midler fra DN til Fylkesmannen i Hedmark i forbindelse med bestandsregistrering av ulv i fylket.

Foreningen Våre Rovdyr er avhengig av korrekt informasjon fra offentlige myndigheter i forbindelse med f.eks. uttalelser til media. Uriktige opplysninger skaper vanskeligheter for alle parter i tilknytning til en så truet art som ulven.

Foreningen Våre Rovdyr ser det som helt avgjørende at DN ikke bare sørger for årlige overføringer øremerket ulv til de fylker der arten nå oppholder seg, men at størrelsen på det beløp som skal brukes til bestandsregistreringer blir vesentlig økt i årene som kommer. Sammenlignet med de millioner på millioner av kroner som årlig brukes på f.eks. kalking og lakseforvaltning er bevilgningene til

Skandinavias mest truede dyreart mikroskopiske. Dette kan ikke en moderne viltforvaltningsjon som Norge - med internasjonale forpliktelser for å ta vare på ulven - være bekjent av.

For Foreningen Våre Rovdyr

Morten Bilet (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Fylkesmannen i Hedmark - miljøvernavdelingen
Fylkesmannen i Akershus - miljøvernavdelingen
Fylkesmannen i Østfold - miljøvernavdelingen
Rådgivende utvalg for rovviltforvaltning i Hedmark v/ leder
Reidar Åsgård

Vil ta unger fra jervehi

TROMSØ (Dagbladet): Jervejakta var delvis mislykket, derfor søker Fylkesmannen i Troms om å få grave ut jervehi for å hente valpene.

Av **PER LARS TONSTAD**

Det er både uvanlig og kontroversielt å bryte så brutalt inn i rovdirektors familieliv.

- Jervungene vil enten bli avlivet eller radiomerket, slik at de kan skytes dersom de forvolder skade på husdyr, opplyser rovviltkonsulent Morten Kjørstad hos Fylkesmannen i Troms til Dagbladet.

Fant ikke hi

I Troms ble det felt fem dyr av kvoten på åtte jerver. Jegerne fikk ikke et eneste dyr på kornet på Malangshalvøya, der skadene på bufe har vært størst.

- Det er i dette området vi vil

grave ut hi, opplyser Kjørstad.

I fjor innvilget Direktoratet for naturforvaltning en søknad fra Troms om å få ta ut valper fra jervehi. Men tross iherdig leiting, fant Fylkesmannens ut sendte aldri noe jervehjem.

I 1996 ble to jervunger fra et hi i Troms levert til Polar Zoo. I år er det ikke aktuelt å levere valper til dyreparker.

Fylkesmannen i Troms har ennå ikke tatt stilling til hvor mange hi de vil søke om å få grave ut, heller ikke om de vil be om å få avlive eller radiomerkede ungene.

Lang tradisjon

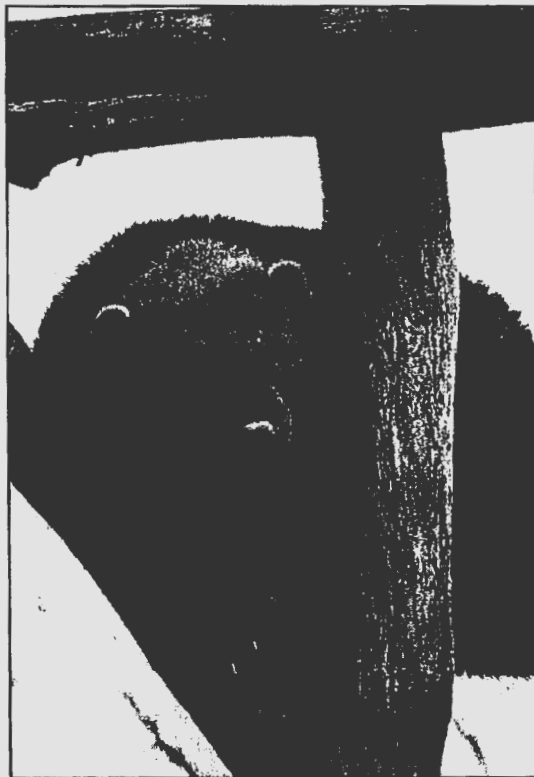
- Ungene fødes i disse dager, og utgraving er mest aktuelt i mai. Dette er en fangstmetode som

har lang tradisjon, men som ikke er anvendt av forvaltningen i særlig grad.

- Det kan være vanskelig å finne jervehi, så flaks er nødvendig for å lykkes, forteller rovviltkonsulent Kjørstad.

Viltneemnda i Balsfjord i Troms har søkt om å få forlenget jervejakta for å få has på hele kvoten. Direktoratet har tidligere avslått slike søknader, blant annet for å skjærme tisper som allerede har unger i hi.

JAGES: Jegeme fikk bare has på fem dyr av kvoten på åtte jerver i Troms. Nå søker Fylkesmannen om å få grave ut hi for å ta jervunger. Arkivfoto: BJØRN FJØRTOFT

DET LOKALE HJØRNET

Ulven — et alminnelig dyr

Hvor farlig er ulven for mennesker? Ulven er litt farligere enn en kanarifugl, like farlig som en vaske maskin, en sykkel eller en hamster, mindre farlig enn en bil og mye mindre farlig enn en gammel folkevogn med slitte kingbolter.

Som rovdyr flest er ulven høflig, disiplinert og holder seg til sine egne saker og ting. Mennesker spiser ikke ulv, hamstere, støvsugere, barkebiller osv., og ulven holder seg også til sin egen menyliste, den spiser ikke mennesker, vaskepulver, nylonpels, drikker ikke brennevin, derimot spiser den elg, rådyr og hjort, av og til sauer og bikkjer.

Ulven er blant rovdirene som havregrøten er i matverdenen, solid, sunn, traurig, kanskje litt hverdagslig og ufarlig. Ikke eksotisk og spennende som de store kattedirene, ulven ligner mer på de gamle tømmerhoggere og skiløpere fra de dype trysilskogger, plikt-oppyllende og arbeidsom. Hvis Bjørn Dæhlic hadde vært rovdyr, ville han nok vært en ulv.

Ulven er grå som en tyristubbe, har omtrent samme vekt, men beveger seg lettere. Den går i ett med naturens store tapet og er akkurat som all annen natur, verken god eller vond, men innretter seg mest mulig praktisk. Av og til finner den enden på en skogsbilvei og følger denne for å spare på kreftene. Disse veiene har en lei tendens til etter hvert å passere noen hus, og det medfører at halve forsidan i Østlendingen dagen etter har oppslaget: «Ulv passerte 10 meter fra hus i Fiskviklia».

Selv mennesker uten selvinnsikt beskriver seg selv på en ypperlig måte når de forsøker å beskrive ulven. I seg selv er ulven grå og pregløs, den er som et åpent lerret, hvor «kunstneren» kan bolte seg fritt. Ettersom mennesket kan danne seg de mest bisarre fantasiforestillinger, blir disse overført på ulven, og ulven beskrives som slu, ondskapsfull, aggressiv, upålitelig, av og til er den kanskje en varulv. Og når folk forteller hvordan ulven omringer mennesker, er det egentlig hvordan de selv kan tenke seg å omringe noen de forteller om.

Hvert år produseres mange hundre millioner løgner, mange av disse sendes ut til media og internett, og om bare en brøkdel av en promille av løgnene omhandler ulv, så har man straks tusenvis av løgnhistorier som verserer verden over. Mange av disse historiene samles av ivrige demagoger og hysterikere i Hedmark og brukes til alt det de er verd. Historiene fyker frem overalt, på ulvemøter på Koppang, i Østlendingens Lokale hjørne og hjemme hos folk flest.

Som alle dyr har også ulven rett til livsrom og eksistens i en fauna der den hører hjemme. Dette er noe jeg ganske enkelt bare slår fast og er ikke villig til å diskutere. Heldigvis er verken Stutum eller Bas-tesen diktatorer i Norge, så jeg vil tro at også ulven har en sjanse.

Sturla Skau

Årnes/Røyse, 5.2.1998

Egil Ulateig
Den sørnorske jervnemnden
2665 LESJA

OPPLYSNINGER OM ULVEDRAP PÅ MENNESKER I NORGE - FORESPØRSEL OM DOKUMENTASJON

I et innringingsprogram om ulv og andre store rovdyr i P4 fredag 16.1.1998 var du gjest i studioet på Lillehammer. Siden du som medlem av den sørnorske jervnemnden - et offentlig forvaltningsorgan som står over fylkesmennenes miljøvernavdelinger - nå også er blitt en statlig naturforvalter med ansvar for å ivareta norsk lov og internasjonale konvensjoner, tar vi det for gitt at du kan forsvare de påstander og opplysninger du gir offentligheten i rovdyrspørsmål.

I radioprogrammet ble det også snakket om ulvens farlighet for mennesker. Undertegnede var en av innringerne som bl.a. tok opp dette temaet. Jeg ringte i kraft av min posisjon som medietalsmann for Foreningen Våre Rovdyr. I den forbindelse hevdet du at det var **masse dokumenterte tilfeller av ulvedrepte mennesker i Norge før vårt århundre**. På forespørsel om hvor dette materialet fantes svarte du: "Det finnes jo beskrevet mange stann i historiske bøker - kyrkjebøker". Jeg ba deg snarest sende meg dette dokumentasjonsmaterialet. Siden foreningen eller undertegnede enda ikke har hørt noe fra deg i sakens anledning, er dette en påminnelse om min muntlige forespørsel i dette innringingsprogrammet.

Som historiker er du naturligvis kjent med det grundige arbeidet som skal til for å finne fram til holdbare kilder. Dette er en del av oppgavene som kjennetegner en dyktig og troverdig historiker. Foreningen Våre Rovdyr er klar over at det finnes eldre beretninger og sagn om ulvedrepte mennesker i vårt land i tidligere tider. Det som er nytt for oss er at en offentlig naturforvalter nå hevder at vedkommende kan dokumentere at ulver har drept mennesker i Norge før vårt århundre. Vi ser derfor med interesse og spenning fram til det dokumentasjonsmaterialet fra norske kirkebøker som du vil sende oss, og ber om at det ikke drøyer særlig mye lenger tid før vi får det i hende. Materialet vil bli offentliggjort i foreningens tidsskrift, og vi vil

dessuten sørge for at dokumentasjonen blir sendt også utenlandske forskere og foreninger som arbeider med ulv.

Med vennlig hilsen

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Direktoratet for naturforvaltning
Økokrim
Riksadvokaten

Ulvedrap på mennesker

Åpent brev til Egil Ulateig: I et innringsprogram om ulv og andre store rovdyr i P4 fredag 16. januar var du gjest i studioet på Lillehammer. Siden du som medlem av den sørnorske jervenemnden - et offentlig forvaltningsorgan som står over fylkesmennes miljøvernvedtaker - nå også er blitt en statlig naturforvalter med ansvar for å ivareta norsk lov og internasjonale konvensjoner, tar vi det for gitt at du kan forsvare de påstander og opplysninger du gir offentligheten i rovdyrspørsmål.

I radioprogrammet ble det også snakket om ulvens farlighet for mennesker. Undertegnede var en av innringerne som bl.a. tok opp dette temaet. Jeg ringte i kraft av min posisjon som medietalsmann for Foreningen Våre Rovdyr. I den forbindelse hevdet du at det var masse dokumenterte tilfeller av ulvedrepte mennesker i Norge før vårt århundre.

På forespørsel om hvor dette materialet fantes svarte du: «Det finnes jo beskrevet mange stann i historiske bøker - kyrkjebøker». Jeg ba deg snarest sende meg dette dokumentasjonsmaterialet. Siden foreningen eller undertegnede enda ikke har hørt noe fra deg i sakens anledning, er dette en påminnelse om min muntlige forespørsel i dette innringsprogrammet.

Som historiker er du naturligvis kjent med det grundige arbeidet som skal til for å finne fram til holdbare kilder. Dette er en del av oppgavene som kjennetegner en dyktig og troverdig historiker. Foreningen Våre Rovdyr er klar over at det finnes eldre beretninger og sagn om ulvedrepte mennesker i vårt land i tidligere tider.

Det som er nytt for oss er at en offentlig naturforvalter nå hevder at vedkommende kan dokumentere at ulver har drept mennesker i Norge før vårt århundre. Vi ser derfor med interesse og spenning fram til det dokumentasjonsmaterialet fra norske kirkebøker som du vil sende oss, og ber om at det ikke drøyer særlig mye lenger tid før vi får det i hende. Materialet vil bli offentliggjort i foreningens tidsskrift, og vi vil dessuten sørge for at dokumentasjonen blir sendt også utenlandske forskere og foreninger som arbeider med ulv.

Viggo Ree,
Foreningen Våre Rovdyr,
Arnes

Viggo Ree og ulven

Mitt svar til Viggo Ree skal bli meget kort:

Jeg fører ingen debatt med en person som synes å ha som hovedoppgave i livet å kolportere usannheter og arkkrenkende påstander om en hel næring. La meg bare ta et eksempel blant mange som karakteriserer Rees holdning:

For en tid siden spredte han en artikkel i pressen der man kan lese følgende: «Ola driver med sau, og har 50 vinterfordyr. For dette får han over postanvisning hver vår et driftstilskott fra staten på 112.500 kroner».

Når det gjelder ulvens herjanger i Norge og andre land i verden, skal jeg komme tilbake til de, forhåpentligvis i en bok om rovdyrkonflikten. Den kan Viggo Ree sikkert få kjøpe.

At han og en del andre er så naive og uansvarlige at de sprer et inntrykk av at ulven nærmest er et koselig kjæledyr, er et problem som andre enn sauebønder og forfattere bør hjelpe dem med.

Egil Ulateig,
Lesja

10
Tirsdag 10. februar 1998

POLITIKK OG SAMFUNN

Gudbrandsdølen Dagsningen

Gudbrandsdølen Dagsningen

10
Torsdag 12. februar 1998

Men Ulateig, da!

Artikkelforfatteren gir saueeierens talsmann, Egil Ulateig, en del råd.

«Måten du debatterer på, Egil Ulateig, kan fort skade saken din mer enn tjene den»

Av Kristoffer Olstad

Det er med en viss forundring jeg leser brevet ditt til Viggo Ree. Du begynner innlegget med at du ikke fører debatt med han, deretter fyrer du løs noen påstander som han skal ha kommet med.

I følge leserinnlegget til Viggo Ree, som du nekter å svare på, sier du i et radio-program (jeg har ikke hørt det selv) at det finnes dokumenterte drap på mennesker av ulv i Norge. Likevel nekter du å dokumentere dette i et åpent brev. For meg og mange andre er det ukjent at ulv har drept mennesker i Norge, bortsett fra i sagn og gamle røverhistorier.

Hvis ulven derimot virkelig har gjort det, vil vi sette pris på om det kommer fram. Måten du svarer Viggo Ree på, tyder imidlertid at du driver skremsepropaganda for å fremme egen sak. Jeg vil derfor be deg komme med dokumentasjonen. Hvis du ikke vil svare Viggo Ree, kan du heller svare alle oss andre som lurer på dette.

Du skriver i innlegget ditt at Viggo Ree har spredt følgende artikkel: «Ola driver med sau, og har 50 vinterfordyr. For dette får han over postanvisning hver vår et driftstilskudd fra staten på 112.500 kroner».

Er dette noe han ordret

har skrevet slik, eller er dette noe du har tatt ut av en større sammenheng og kokt sammen til dette lite smakelige utsagnet?

Viggo Ree kan få lese om ulvens herjinger i boka du angivelig skriver på om rovdyrkonflikten. En slik bok bør skrives av en nøytral part i konflikten.

Til slutt i innlegget ditt skriver du at Viggo Ree og andre sprer et inntrykk av at ulven nærmest er et koselig kjæledyr. Når har noen gjort det? Både du, jeg, Viggo Ree og alle andre oppgående mennesker vet at ulven er et rovdyr og ikke noe kjæledyr. Dette utsagnet minner mer om en total avsporing når man går tom for argumenter.

Jeg vil gjerne gi deg et godt råd, Egil Ulateig. Rovdyrkonflikten er en meget betent sak, hvor begge sider har lett for å slenge usaklige beskyldninger til hverandre. Måten du deltar i debatten på er av og til kritikkverdigg. Du har svært lett for å slenge ut udokumenterte påstander og beskyldte motstander dine for ærekrenkelsener og personhets når du går tom for saklig argumentasjon. Måten du debatterer på kan fort skade saken din mer enn tjene den.

Fra mitt ståsted gjør du din egen sak en bjørnetjeneste ved å fortsette i samme stil som du har begynt.

Årnes/Røyse, 14.4.1998

Leder av den sørnorske jervnemnden
Ola Arne Aune
Rute 5
7340 OPPDAL

KLAGE PÅ MANGLENDE SVAR FRA MEDLEM AV DEN SØRNORSKE JERNEMNDEN

I et innringingsprogram om ulv og andre store rovdyr i P4 fredag 16.1.1998 var Egil Ulateig gjest i studioet på Lillehammer. Som medlem av den sørnorske jervnemnden - et offentlig forvaltningsorgan som står over fylkesmennenes miljøvernavdelinger - er Egil Ulateig blitt en statlig naturforvalter med ansvar for å ivareta norsk lov og internasjonale konvensjoner. Foreningen Våre Rovdyr (FVR) tar det derfor for gitt at naturforvalteren kan forsvare de påstander og opplysninger han gir offentligheten i rovdyspørsmål.

I radioprogrammet ble det også snakket om ulvens farlighet for mennesker. Viggo Ree var en av innringerne som bl.a. tok opp dette temaet. Han ringte i kraft av sin posisjon som medietalsmann for FVR. I den forbindelse hevdet Egil Ulateig at det var **masse dokumenterte tilfeller av ulvedrepte mennesker i Norge før vårt århundre**. På forespørsel om hvor dette materialet fantes svarte Egil Ulateig: "Det finnes jo beskrevet mange stann i historiske bøker - kyrkjebøker". Viggo Ree ba i det direktesendte radioinnslaget Egil Ulateig snarest sende FVR dette dokumentasjonsmaterialet. Siden FVR i begynnelsen av februar i år enda ikke hadde hørt noe fra Egil Ulateig i sakens anledning, ble det den 5.2.1998 (NB: datoen er her feilaktig angitt til 5.2.1997 - rettet opp i vedlagte kopi) sendt et brev til medlemmet av den sørnorske jervnemnden.

Den 10.2.1998 sto den skriftlige forespørselen fra FVR til Egil Ulateig gjengitt som åpent brev i debattspaltene i *Gudbrandsdølen Dagningen*, s. 10. Dette hadde overskriften "Ulvedrap på mennesker" (kopi vedlagt). To dager senere - den 12.2.1998 - hadde Egil Ulateig et svar til Viggo Ree i samme avis, også på s. 10 (kopi vedlagt). Dette debattinnlegget hadde overskriften "Viggo Ree og ulven". Ut over dette debattinnlegget har ikke FVR hørt noe fra medlemmet i den sørnorske jervnemnden i sakens anledning.

Det er åpenbart at Egil Ulateig har misforstått den skriftlige henvendelsen fra FVR. Dette var naturligvis en forespørsel på vegne av FVR, og brevet var stilet til Egil Ulateig som offentlig oppnevnt naturforvalter. I sitt debattinnlegg i *Gudbrandsdølen Dagingen* den 12.2.1998 undertegnet Egil Ulateig som privatperson, og han adresserte sitt "svar" til kun Viggo Ree. En annen misforståelse fra nemndmedlemmets side er knyttet til hva henvendelsen dreier seg om. På en forespørsel om dokumentasjon og opplysninger om ulvedrap på mennesker i Norge, blander Egil Ulateig inn et par setninger fra et over to år gammelt debattinnlegg av Viggo Ree. Dette innlegget handlet om gaupejakt, var skrevet i novelleform og inkluderte følgelig ingen opplysninger om ulv.

På den konkrete forespørsel fra FVR om dokumentasjon på ulvedrepte mennesker i Norge før vårt århundre avfeier Egil Ulateig henvendelsen ved å skrive at han skal komme tilbake til dette, forhåpentligvis i en bok om rovdyrkonflikten. Dette er ikke akseptabelt for FVR. Når en offentlig oppnevnt naturforvalter hevder å ha kjennskap til **masse dokumenterte tilfeller av ulvedrepte mennesker i Norge før vårt århundre**, er dette i dagens til dels opphetete rovviltdebatt så viktige opplysninger for alle involverte parter at dette materialet bør komme allmennheten til gode snarest. Viktige faktorer i denne sammenheng er at ulven er Skandinavia mest truede dyreart, og at enkelte mennesker fortsatt oppfatter arten som farlig for mennesker. Alle tilgjengelige opplysninger som kan belyse denne rovviltartens biologi og øke kunnskapen om bl.a. dens atferd er derfor av meget stor betydning. Den store publikumsinteressen for ulven gjør det derfor påkrevet at opplysninger om ulvedrap på mennesker blir brakt fram i offentlighetens lys. Dette tema har vært en gjenganger i norske medier de siste årene, og Egil Ulateigs debattinnlegg i *Gudbrandsdølen Dagingen* den 12.2.1998 har ikke overraskende blitt kommentert fra lesernes side (se vedlegg av kopi av innlegg i samme avis den 19.2.1998).

FVR vil derfor be lederen av den sørnorske jervnemnden sørge for at Egil Ulateig som offentlig oppnevnt naturforvalter snarest besvarer brevet av 5.2.1998, og legger fram den dokumentasjon om ulvedrap på mennesker som han hevder å ha kjennskap til.

Morten Bilet
leder

Yngve Kvebæk
sekretær

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Direktoratet for naturforvaltning
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Økokrim
Riksadvokaten
Medlem av den sørnorske jervnemnden Egil Ulateig

Dreper en sau om dagen?

I Hedmark og Oppland dreper gauper en sau hver eneste dag, ifølge bøndernes krav om erstatninger for rovdyrskader dette året.

Av OTTAR JAKOBSEN

Mens et 40-tall gauper i Oppland angivelig dreper 3400 sauer i løpet av beitesesongens 100 dager, nøyer et 60-tall gauper i Hedmark seg med 1850.

Et av de mest ekstrete tilfellene finner vi trolig i kommunene Gran og Lunner på Hadeland, sør i Oppland fylke. Her finnes verken bjørn, ulv eller jerv. Gaupe finnes det noen eksemplarer av, og disse - anslagsvis 4-5 dyr - skal i løpet av beitesesongens 100 dager ha tatt av dage 400 sauer.

- Overdrevet

Rovdyrforjempner Viggo Ree mener at tapstallene, og framfor alt sau drept av gaupe, må være betydelig overdrevet.

De faktiske utbetalingene for rovdyrskadene er ennå ikke behandlet. Erstatningskravene i våre to rovdyrfylker i Sør-Norge ligger imidlertid på bordet. I Oppland er det søkt erstatning for 7350 rovdyr-drepte sauer, opplyser rovviltkonsulent Harald Klæbo på Lillehammer.

Flere drepte sauer

Fjorårets totale tapstall lå på 133 000 drepte eller forsvunne sauer. Ekspertene regner med at sommerens tall vil bli enda høyere.

Hedmark har også i år flest sauedrap, ifølge bøndernes egne opplysninger, totalt 7700, opplyser seksjonsleder Hans Christian Gjerlaug ved fylkesmannens miljøvernavdeling. I dette fylket finner vi de fire store rovdyrene, ca ti bjørner, femseks ulver, en håndfull jerver og anslagsvis 60 gauper.

Rovdyr-krangel

Førsteamanuensis Ivar Mysterud ved Universitetet i Oslo mener å kunne dokumentere at 60 prosent av det totale sauetapet skyldes våre store rovdyr.

Anslagsvis 750 gauper, jerver, bjørner og ulver tar dermed livet av ca 78 000 sauer på 100 beitedager, konkluderer zoologen.

Mysteruds kritikere hevder at han driver forskning på landbrukets premisser:

- **Forskningen er sentrert om de områder der det er mye rovdyr. Selvsagt får han da høye tapstall. Dette blir omtrent**

som å foreta en undersøkelse for å kartlegge pakistanernes utbredelse i Norge, og foreta tellingen på Grønland og Tøyen i Oslo. Denne forskningen kan vi ikke ta seriøst, sier rovdyrenes fremste talsmann i Norge, Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr.

Ivar Mysterud

Viggo Ree

Viggo Ree, rovvilt og sauedrap

Viggo Ree i foreningen Våre rovvdyr avleier dødsvarsler-forskningen på sauetap som «useriøs» (Dagbladet 8. desember 1997). Han har ennå ikke oppdagat at kriteriene for valg av områder som har blitt undersøkt, har vært «store mørketap» og ikke «mange store rovvdyr».

Forskning med dødsvarslere vil si å bruke radiosendere for å kartlegge når og hvorfor dyr dør i utmark. Slik forskning er nå foretatt både på sau (lam) i Norge og på tamreinkalv både i Norge og Sverige. Forskningen er utført av Biologisk institutt, UiO og NINA-²NIKU her i Norge og av Statens naturvårdsverk i Sverige. Resultatene fra disse undersøkelsene har gitt overraskende entydige resultater. I områder med store mørketap står rovviltet for en mye høyere andel dødelighet av lam og kalv enn man tidligere har vært klar over, vanligvis i intervallet 50-70 prosent.

Ivar Mysterud og feilslått forskning

I Dagbladet 8.12.97. omtales saueforsker Ivar Mysterud og hans arbeid der det konkluderes med at 60 % av det totale sauetapet skyldes rovvdyr. Undertegnede kommenterte dette med at denne forskningen er lagt til konsentrerte rovvdyrområder hvor det naturlig vil bli høye tapstall.

Et tilsvarende eksempel ville være kartlegging av pakistanernes utbredelse i Norge, hvor tellingen kun blir foretatt på Grønland og Toyen i Oslo. En slik type forskning kan man ikke ta seriøst.

Det faller ikke uventet Mysterud tungt for brystet hver gang noen omtaler ham som en useriøs forsker. I en replikk 2.1.98. henvises nok en gang til studier i områder med «høye mørketall». Interessant er det

Kalvedødeligheten i en lang rekke ville hjortedyrbestander som nå er undersøkt i mange land, viser akkurat det samme, langt høyere dødelighet til store rovvdyr enn forventet. Gjennomsnittlig dødelighet til rovvilt i de åtte årene arbeidet med dødsvarslere på lam har pågått her i Norge er 60 prosent. Her er da ikke bare tap til store rovvdyr medregnet, men også tap til rødrev, hund og kongejørn. Årsakene til de resterende 40 prosent av tapene har vært ulike sykdommer og ulykker.

En kan ikke ut fra dette slutte at 60 prosent av alt tap i Norge skyldes rovvdyr, som Ree korrekt bemerker. Vi vet fortsatt ikke hvor representative resultatene er for alle områder i Norge med høye mørketap eller hvor-

REPLIKK

Ivar Mysterud
førstemanuensis

dan tapene varierer fra år til år i de lokale områdene.

Det er også sannsynlig at områder med lave tapstall vil ha en lavere andel rovvilt-drepte lam enn i de undersøkte områdene med høye mørketall. Det er imidlertid ikke lenger mulig å overse at rovvdyrene etter all sannsynlighet står for en mye større andel av «mørketapet» enn forventet sammenliknet med de tapene som vanligvis blir påvist gjennom undersøkelser av de kadavre som blir funnet og meldt inn

Dersom resultatene fra denne forskningen er representative for større områder, vil Viggo Ree og den kulturnen han har bygget opp i ledelsen av Våre rovvdyr miste et av sine kronargumenter om hvilken andel av tapene rovvdyrene faktisk står for! Det har han tydeligvis forstått, det er vel derfor han opp det så travelte å stemple all den forskningen som ikke passer inn i hans argumentasjon som «useriøs».

REPLIKK

Viggo Ree
Foreningen Våre
Rovdyr

og representerer følgelig en studiedesign som ikke holder vitenskapelige mål.

Det er nok av andre eksempler på Mysteruds useriøse og feilslåtte forskning. Hans skyhøye bjørnetall og påstander om seks isolerte reproduserende bjørnestammer i Sør-Norge utenom Hedmark på 1980-tallet har mange friskt i minne. Fortsatt er det vel ikke mange som f.eks. tror på Mysteruds bjørnestamme ved Gardermoen? Mysterud ynder dessuten å framstille seg som en «uavhengig forsker».

Det var derfor fornøylig da han under et møte med utsendinger fra Bernkonvensjonens sekretariat i Miljøverndepartementet i fjor dukket opp som eneste representant for Norsk Bonde- og Småbrukarlag!

BJØRNENS ÅR

Steinar Wikan 1996. BJØRNENS ÅR. Villmark og rovvilt i Pasvik. Schibsted. 161 sider i format 21,5 x 28,5 cm. Pris kr. 298,-

Wikan (1942-) er født og oppvokst i Pasvik, og har hatt grensedalen som arbeidsfelt i alle år. Han har både historiske og biologiske fag fra Universitetet, og han har forfattet flere bøker med emner fra den spennende historien og naturen i Finnmark. "Bjørnens år" bygger overveiende på forfatterens systematiske innsamling av bjørnekunnskap i Pasvik gjennom 30 år. I boken har Wikan valgt å hovedsakelig følge bjørnearbeidet gjennom et bjørneår (fra bjørnen forlater hiet til den legger seg inn igjen).

Boken representerer ingen vitenskapelig fremstilling, det faglige materialet er under utgivelse på Svanhøvd miljøsenters. Flere av Wikans egne bjørnefotografier fra Pasvik er med og vi finner også fotografier av andre motiver fra samme traktene. Un-

dertittelen "Villmark og rovvilt i Pasvik" ser jeg ikke helt nødvendigheten av, hvorfor ikke bare "Bjørnens år i Pasvik"? Området har den tetteste bestanden av bjørn i Norge, og her reproducerer arten jevnlig. Situasjonen i Pasvik vedrørende bjørn kan etter hvert også bli aktuell andre steder i Norge, derfor bør boken leses med ekstra oppmerksomhet med tanke på løsning av fremtidige praktiske problemer i møter mellom bjørn, husdyr og mennesker.

Wikan har mye praktisk erfaring med bjørn og er belest om arten. Han svinger samtidig pennen på en måte som gir grundig, nyttig og spennende viten. En stor del av bokens kapitler handler om forholdet mellom bjørn og mennesker i Pasvik. Flere bjørner har vært nærgående og lite sky, og dette er ikke problemfritt. Uansett har det gitt store opplevelser for fotografer og andre nysgjerrige fra fjern og nær.

Kapittelet om bjørnens farlighet fant jeg ekstra interessant og spennende. Temaet er belyst med mye materiale også utenfor Pasvik og Norge. Bjørnene i Skandinavia regnes for å være mindre farlige enn bjørner for eksempel øst i Russland. Bare bjørner som blir betydelig provosert eller skremt (skadeskyles, har årsunger, oppholder seg ved kadaver eller i hi, forstyrres av hund og så videre) er vanligvis farlige for mennesker. Likevel skal 11 personer være drept av bjørn i Norge i perioden 1800-1906, men alle disse drapene har nok sammenheng med konfliktsituasjoner av typen nevnt ovenfor. Mennesket er langt farligere for bjørnen!

Ja, dette var lærerik og underholdende lesning om ruggen blant de fire store.

Roald Bengtson

UTROLIG GRUNDIG OG SPENNENDE BOK OM ØRN OG BARNEROV!

Per J. Tømmeraas 1997. ØRNEN-- en barnerøver. Eget forlag. 223 sider i format 17,5 x 24,5 cm. Pris kr. 348,- (fritt tilsendt). Bestilles fra Per J. Tømmeraas, 7120 Leksvik. Tlf./fax. 74 85 80 92.

Over hele kloden finnes det historier om store rovfugler som har forgrepet seg på mennesker. Ørner som flyr avgårde med barn er en av klassikerne. En av Norges fremste rovfuglforskere gir i dette livsverket av en bok en balansert og dokumentert fremstilling av et vanskelig og spennende tema. Eksempler er hentet fra hele verden, men hovedvekten er av naturlige grunner helt overveiende lagt på Norge. Hele 24 historier (22 fra Norge, 2 fra Finland) fra perioden 1737-1943, som omhandler angivelige barnerov utført av ørn, er ekstra grundig presentert og vurdert.

Verken i vårt eller andre land er det dokumentert at noen fugl har flydd avgårde med menneskebarn. Selv en nyfødt unge på 3-5 kilo vil vanligvis representere et maksimum av hva for eksempel en ørn kan klare å lette med. Observasjoner av episoder i felten og løfteeksperimenter underbygger dette. Likevel er det i ett tilfelle dokumentert at en kongeørn i Sveits kom flyvende med en 11 kilo tung gemse. Mange av barna som er påstått bortført av ørn har snarere vært i 15-kilosklassen. Svanhild, som skulle være bortført av havørn på Leka i 1932, veide hele 19 kilo! Denne historien ble verdensberømt. Imidlertid er det bevist i ettertid at et barn i treårsalderen på egenhånd klarer å gå opp til stedet under havørnreiret der Svanhild ble funnet i god behold.

Ørner er absolutt heller ikke til vanlig aggressive eller nærgående fugler, og langt mindre fokusert på mennesker som byttedyr (selv om det er observert at ørner kan spise på menneskelig). Uansett er det ingen grunn til å betvile at ørner og andre store rovfugler som til vanlig ikke angriper oss, av og til av ulike og dels uvisse grunner har angrepet og skadet mennesker. Men går man såkalte uvanlige hendelser nærmere etter i sømmene, er det et generelt trekk at de løser seg opp som noe høyst usannsynlig og upålitelig. Man skal i utgangspunktet selvfølgelig være åpen, for av og til skjer det beviselig merkelige ting, men all erfaring viser at mennesker med eller uten overlegg er istand til å "se" og dikte opp det utroligste. Og ettersom tiden går kan selv den uskyldigste fjær og hendelse lett forvandle seg til en mannevond ørn og et blodig barn. Det hadde vært greiere hvis flere mennesker kunne erkjenne at "virkeligheten i seg selv" er

utrolig spennende og innholdsrik uten at man forvrenger og legger på. Min erfaring er at for mange blir en "god historie" viktigere enn "sannheten". Fødte skrønemakere som mangler fartstid i kritiske miljøer og uten en fagkrets som tar for seg viktigheten av å være sunt skeptisk til seg selv og til andre kilder, kan være ekstra skumle i dette øyemed. Hvis det i tillegg står om personlig ære og interesser, kan sannheten som i en hvilken som helst krig skruppeløst bli den første taper. En utrolig hendelse Tømmeraas var vitne til kan imidlertid stå som symbol på at man ikke kategorisk bør avvise alt som i utgangspunktet er "umulig/usannsynlig": En kongeørn fanget og avlivet en lynrask dvergfalk i luften i Alta i 1989! Hvilken rovfuglekspert ville på forhånd ha trodd at det var mulig?

Boken er rikt illustrert med originale fotografier og tegninger, og layouten er delikat. De to lange og oversiktlige tabellene (over henholdsvis forsvunne barn og eksemplarer på løftekapasitet hos ørn) er nyttige. Hele 445 litteraturreferanser er listet opp, og vi finner et solid register. Forfatteren har også oppsøkt åstedene for antatte barnerov og intervjuet personer som fremdeles sitter på relevante opplysninger. Det

er ingen tvil om at denne boken er utrolig grundig og verdifull. Den vil bli en udiskutabel klassiker. For første gang har vi en samlet fremstilling og kritisk gransking av det omstridte temaet ørn og barnerov. Men hadde det ikke vært på sin plass med et spørsmålsteget etter barnerover i tittelen? Pers. medd. mangler dessuten gjennomført en d.

Det må være en utrolig idealisme som ligger bak når man selvfinansiert utgir en slik uhyre arbeidskrevende kvalitetsbok. Jeg må full av beundring bøye meg i støvet og gratulere med bragden. Markedsføringen av boken har imidlertid ikke vært særlig profesjonell. Så hvis du vil ha solgt resten av opplaget på 2000, må du stå på Tømmeraas. Det skulle heller ikke være vanskelig å kvitte seg med noen hundre eksemplarer til svensker og dansker.

Nå må i hvert fall du som leser denne anmeldelsen våkne i tide: Bestill et eksemplar av dette vidunderverket før det er for sent (og da tenker jeg ikke på at du kan bli spist av en ørn...)!

Roald Bengtson

Lokalkontakter:

Øst-Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 58 00
p 78 48 50 37

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5030 Landås
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Efteland
Toreskogvn. 35
4060 Kleppe
p 51 42 62 47
a 51 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Aust-Agder

Arne Flor
Bergstien 18
4800 Arendal
p 37 03 16 95
mobil 94 29 86 26

Vestfold

Helge Schjerve
Evjuveien 3
3647 Hvittingfoss
p 32 76 82 74

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
mobil 94 41 22 30
fax 32 15 78 22

Valdres

Svein Sørli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 11 13 20

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Dovre/Rondane

Terje Hareide
Kongsvegen 28
2662 Dovre
p 61 24 00 55
mobil 94 83 24 70

Røros

Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Hyttbakkstien 9
2200 Kongsvinger
p 62 81 52 22

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Haldensområdet

Johnny Eriksen
Frøyasvei 37
1782 Halden
p 69187110
mobil 94 31 65 99
a 69303200

Innhold

Leder: Grensen er nådd - <i>Morten Bilet</i>	side	4
Årsmøte 1998	side	5
Isbjørn: Legitimert av frening og forskning - <i>Ian Gjertz</i>	side	6
Noen bilder fra havørnas sosiale liv - <i>Tore Larsen</i>	side	18
Den gang naturen var voldelig - <i>Tore Larsen</i>	side	24
Ny informasjonsbrosjyre	side	28
Skyt hva du vil - <i>Morten Bilet</i>	side	29
Pressemeldinger - DN	side	30
Sviktende gaupeforvaltning - <i>Hans J Engan</i>	side	31
Pressemeldinger - DN	side	32
Klipp	side	34
Bokanmeldelser - <i>Roald Bengtson</i>	side	48

Returadresse: Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes